

Kontaktpunktets undersøkelse om kjennskap og arbeidsmetoder i næringslivet

Rapport 2026

Norges kontaktpunkt
for ansvarlig
næringsliv

Kontaktpunktets undersøkelse om kjennskap og arbeidsmetoder i næringslivet

Rapport 2026

Rapporten og undersøkelsen er gjennomført av Sentio Research på oppdrag fra Norges kontaktpunkt for ansvarlig næringsliv.

Rapporten er utarbeidet av:

Sigrid Sandve Eggereide, Roar Håskjold og Ingrid Bolsø

Innhold

Innhold	3
Innledning og metode	5
Kvantitativ metode	5
Kvalitativ metode	8
Økt kjennskap til OECDs retningslinjer	10
Lite kjennskap til Kontaktpunktet.....	13
Informantene om OECDs retningslinjer.....	14
Retningslinjene i informantenes bedrifter	15
FNs bærekraftsmål i dybdeintervjuene	15
Retningslinjer og styringssystemer for ansvarlig næringsliv og bærekraft.....	16
Opplevd relevans for bedriftene	20
Drøyt 4 av 10 har forpliktet seg til å gjenopprette skade	21
Varslingskanal knyttet til ansvarlig næringsliv	22
Selskapenes arbeid med ansvarlig næringsliv.....	25
Risikokartlegginger	26
Informantenes erfaringer med interessentdialog	33
Informantene om å jobbe med ansvarlighet.....	36
Organisering av arbeidet i informantbedriftene	37
Veilednings- og informasjonsbehov	40
Informantenes informasjonskilder.....	45
Informasjonsbehov i dybdeintervjuene	45
Åpenhetsloven har blitt bedre kjent	47
Informantene om åpenhetsloven.....	50
Informasjonskrav etter åpenhetsloven	52
Informantene om informasjonskrav	54
Informantenes erfaringer med aktsomhetsvurderinger	55
Informantene om CSRD.....	57
Kvantitative hovedfunn	59
Konklusjoner fra den kvalitative undersøkelsen	61
Figurliste.....	64

Innledning og metode

Undersøkelsen kartlegger kjennskapen til og arbeidet med OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper om ansvarlig næringsliv blant norske næringslivsledere. Undersøkelsen er gjennomført av Sentio Research AS, på vegne av Norges kontaktpunkt for ansvarlig næringsliv.

OECDs retningslinjer er anbefalinger fra OECD-landene for å fremme ansvarlig næringsliv i alle sektorer. Alle OECD-land, og andre land som har sluttet seg til OECDs retningslinjer, er forpliktet til å opprette et nasjonalt kontaktpunkt som skal bidra til å gjøre OECDs retningslinjer kjent og behandle klager (enkeltsaker) ved påstand om at bedrifter ikke har fulgt anbefalingene i retningslinjene. Undersøkelsen gir blant annet et innblikk i *kjennskap til og bedriftenes arbeid med OECDs retningslinjer* i norsk næringsliv.

Både kvalitativ og kvantitativ metode har blitt brukt i denne rapporten. I den kvantitative undersøkelsen intervjues ledere fra 600 bedrifter, hvorav 151 oppgir at de har aktivitet både i og utenfor Norge. I den kvalitative undersøkelsen er det gjennomført åtte dybdeintervju med informanter fra sju bedrifter – alle med utenlandsaktivitet.

Kvantitativ metode

Spørreundersøkelsen er gjennomført på telefon av Norstat i perioden 20. mars til 22. april 2026. Utvalget består av bedriftsledere, som svarer på vegne av bedriften de representerer. Som leder for bedriften vil respondentene ha god oversikt over bedriftens bruk av regelverk og retningslinjer, men det kan være tilfeller der bedriftsleder har delegert ansvar for regelverk til andre personer i virksomheten. Noen bedrifter bruker også *ekstern* kompetanse for å oppfylle krav til OECD-regelverk. Det er altså ikke uvanlig at daglig leder setter dette ansvaret over til andre. Kjennskap til regelverk og retningslinjer kan dermed være lavere enn forventet fordi bedriftslederne i mindre grad jobber med det i hverdagen.

På spørsmål som handler om kjennskap eller kunnskap knyttet til regelverk, vil respondenten svare både på vegne av bedriften og på vegne av seg selv. Det er deres individuelle kunnskap og kjennskap som måles når de spørres om kjennskap til retningslinjer og regelverk. Det kan være at enkelte bedriftsledere har jobbet mer direkte med regelverk og retningslinjer enn hva andre har, noe som vil reflekteres i kjennskap til regelverk og retningslinjer. Ideelt bør en kunne skille mellom hvor mye kunnskap den enkelte respondent har om regelverk og retningslinjer og hvor mye kunnskap bedriften i sin helhet innehar. Det vil dessverre ikke være mulig. Det kan likevel være naturlig å anta at daglig leder, selv om hen ikke behøver å ha fullstendig oversikt over feltet, har kontroll over det meste av bedriftens arbeid. Selv om enkeltpersoners kunnskap vil være en faktor, vil svarene kunne sies å være representative for bedriften de svarer for.

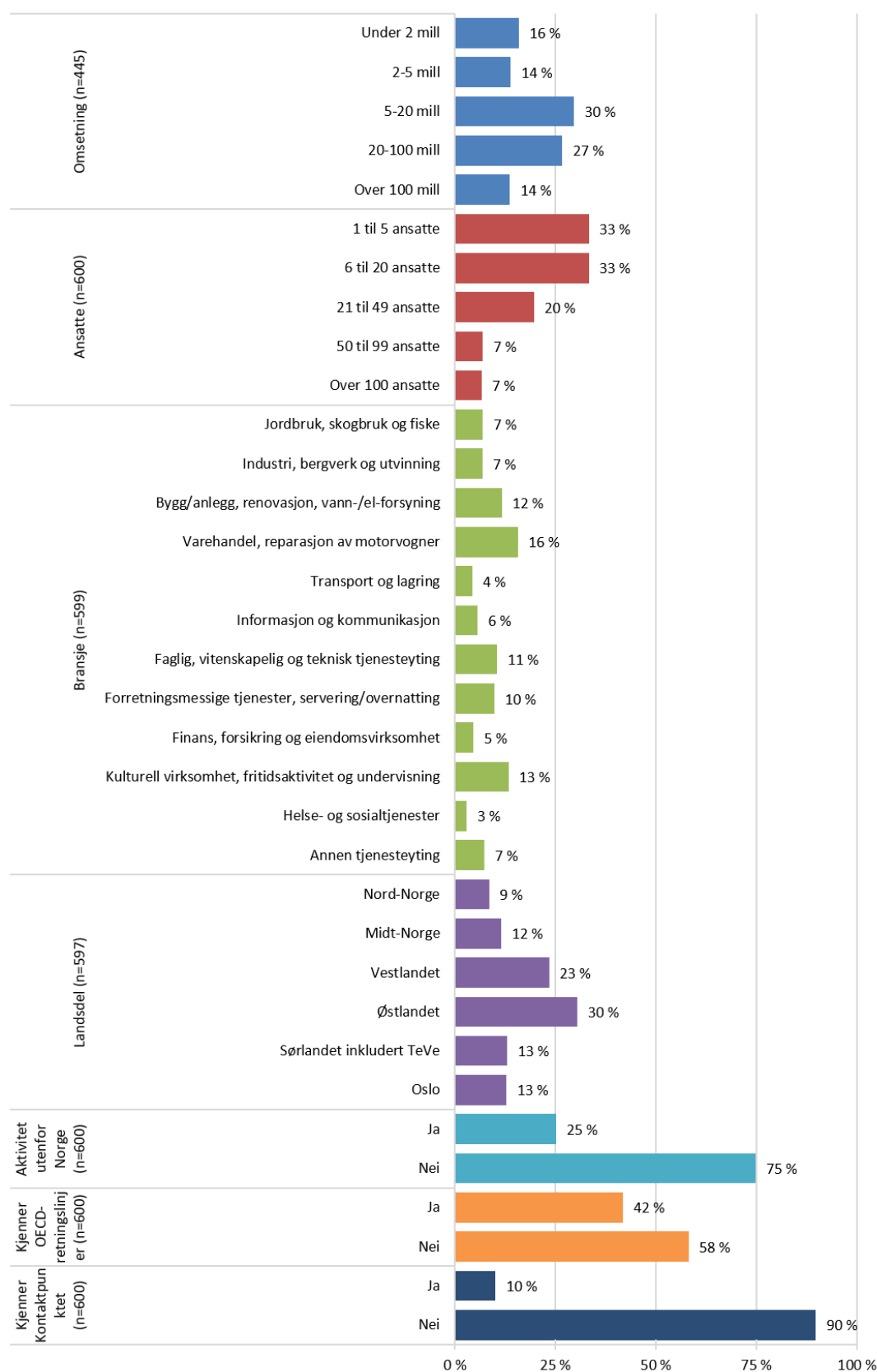
Informasjon om antall ansatte og omsetning er hentet fra Brønnøysundregistrene. Denne informasjonen er sist oppdatert for året 2025, da 2026-tall ikke var offentliggjort da datainnsamlingen ble gjennomført.

Også informasjon om landsdel og hovedbransje hentes fra Brønnøysundregistrene, men denne informasjonen antas å være mer stabil. Av statistiske hensyn er enkelte bransjer slått sammen, da en gruppe med bare et par observasjoner ikke vil være veldig nyttig som analyseenhet. Den nye grupperingen baseres på nærliggende bransjer og med ønske om å få en relativt jevn fordeling av bedrifter i hver bransje.

Figuren under viser utvalget brutt ned på bakgrunnsvariabler. Signifikante forskjeller mellom undergruppene (for eksempel mellom bedriftene med og uten aktivitet utenfor Norge) vil bli kommentert i rapporten. Alle respondentene er anonyme, og deres deltakelse har vært frivillig og uten økonomiske incentiver. For de som deltok har bakgrunnsinformasjon blitt sammenkoblet med svarene deres, men ingen direkte identifiserbar informasjon er med i datagrunnlaget. Bakgrunnsinformasjonen har blitt kodet om til inndelinger for å begrense hvor mye informasjon som kan sammenstilles uten å ha tilgang til rådata. Det anbefales ikke at rådata tilgjengeliggjøres offentlig, men rapporten er tilstrekkelig anonymisert til publisering.

I nedbrytningen av resultatene utføres det statistiske tester for å kontrollere om det er statistisk signifikante forskjeller mellom gruppene det testes for. Hvis det er statistisk signifikante forskjeller mellom gruppene, eksempelvis de med og uten utenlandsaktivitet, betyr det at man kan være 95 prosent sikker på at forskjellene er reelle for alle bedriftene i Norge og ikke skyldes tilfeldigheter blant de som er spurt. I tabellvedlegget presenteres statistisk signifikante forskjeller med farger. Med mindre annet spesifiseres presenteres kun statistisk signifikante forskjeller i rapporten. Statistisk signifikans i analysen beregnes med t-test og Anova-tester. I testingen testes én gruppe mot alle gruppene innenfor samme kategori. Eksempelvis testes det for om de med 1-5 ansatte svarer signifikant annerledes enn de som *ikke* har 1-5 ansatte. Forskjeller er dermed statistisk signifikant dersom de med 1-5 ansatte svarer signifikant annerledes enn summen av alle andre bedrifter som ikke har 1-5 ansatte.

Figur 1 - Bakgrunnsvariabler.

Sammenligning over tid: Rapporten bygger på Sentios rapporter fra 2023 og 2019 (publisert 2020). Samme metode ble benyttet den gangen (telefonintervju med

respondenter fra Norstats næringslivspanel, n=600). Vi gjør også leseren oppmerksom på at spørsmålet om utenlandsaktivitet har blitt stilt som et enkeltstående spørsmål i alle undersøkelsene.

Når det gjelder sammenligning med den seneste gjennomføringen, er flere av spørsmålene enten nye i 2026 eller har blitt omformulert på en slik måte at resultatene ikke er sammenlignbare – men så langt det er mulig, blir tallene i rapporten sammenlignet med tall fra 2023 og 2019. Alle signifikante endringer er kommentert i tekst.

Kvalitativ metode

Den kvalitative datainnsamlingen består av åtte semistrukturerte dybdeintervjuer med informanter fra sju forskjellige bedrifter. Intervjuene ble gjennomført på telefon i perioden 15. mai til 3. juni 2026. De varte i 12-65 minutter, med en gjennomsnittstid på rundt 40 minutter.¹ Intervjueren noterte svarene underveis.

Rekruttering: Fem av informantene ble rekruttert direkte fra Norstats næringslivspanel, via et rekrutteringsspørsmål til slutt i spørreskjemaet. En sjette informant ble rekruttert gjennom én av disse fem: I bedriften som er representert med to intervju, varte det første intervjuet (med daglig leder) i drøyt ti minutter, og ga lite informasjon. Intervjueren spurte etter en ansvarlig for bærekraft/samfunnsansvar i bedriften, og fikk en avtale med denne.

Det ble også rekruttert to andre informanter som ikke hadde svart på den kvantitative undersøkelsen. For å få tak i disse, fant vi (via Google) fram til bærekraftsansvarlige i noen uvalgte norske bedrifter. De som ble kontaktet, oppfylte to kriterier: i) De jobber i bransjer som ikke allerede var representerte blant rekruttene fra den kvantitative undersøkelsen (og som er forbundet med risiko for negativ påvirkning), og ii) de tilhører bedrifter med kultur for å jobbe med bærekraft. Det siste kriteriet ble brukt både av praktiske grunner (vi antok at de mest engasjerte ville være relativt lette å rekruttere) og fordi det ga grunn til å forvente interessante samtaler.

Informantprofiler: Hvor mye informasjon vi oppgir om informantene og bedriftene deres, er en avveining. Utbyttet av en slik kvalitativ datainnsamling er i utgangspunktet ikke så sårbart for informantutvalg, siden informantenes bidrag uansett er ment å være deres (subjektive) tanker og erfaringer. Nettopp fordi det er så subjektivt, er det også mye bakgrunnsinformasjon som er relevant – f.eks. stilling, bedriftens størrelse og eierstruktur, og (særlig) deres faktiske kjerneaktivitet og skadepotensial. Det er likevel begrenset hvor mye vi kan fortelle om informantene, samtidig som anonymiteten deres ivaretas.

¹ Intervjuet med lederen for bedriften som (nettopp derfor) er representert med to informanter, gikk betydelig raskere unna enn de andre intervjuene. Gjennomsnittlig samtaletid er 39 minutter dersom denne samtalen tas med – og (knappt) 43 minutter dersom den holdes utenom.

Om denne gruppa kan vi si at:

- Bedriftene er relativt store. Den minste har drøyt 60 ansatte, mens den største har godt over 3000 ansatte i Norge. Også én annen bedrift har over 1000 (innenlands) ansatte.
- Alle bedriftene har aktivitet i utlandet.
- Det god variasjon i bransjetilhørighet.
- Det er også (noe tilfeldig) god geografisk spredning, med bedrifter basert i alle landsdeler.

Oversikt over informanter og bedrifter

Bedrift	Informant (stilling)	Bransje	Har morselskap e.l.?
1	A (leder)	Tjenesteyting	Ja
2	B (leder)	Bygg og anlegg	Nei
3	C (leder)	Offshore forsyning	Nei
	D (bærekraftsansvalig)		
4	E (leder)	Utleie av arbeidskraft til industri	<i>(under omstilling)</i>
5	F (bærekraftsansvarlig)	Oppdrett	Ja
6	G (bærekraftsansvarlig)	Varehandel (tekstil)	Nei
7	H (leder)	Programvareutvikling	Ja

I tillegg til intervjuene ble det også hentet inn noe informasjon fra bedriftenes nettsider.

Dokumenter (hentet fra bedriftenes nettsider i mai 2026)	
Bedrift 1	Redegjørelse åpenhetsloven
Bedrift 2	Redegjørelse åpenhetsloven
Bedrift 3	Code of conduct
Bedrift 4	<i>(Ingen tilgjengelige)</i>
Bedrift 5	Bærekraftsrapport og code of conduct
Bedrift 6	Bærekraftsrapport og code of conduct
Bedrift 7	Redegjørelse åpenhetsloven

Analyse og rapportering: All tekst fra intervjuene ble markert med informant, sammenstilt og manuelt kodet etter tema. Selve analysen foregikk iterativt (forfatteren bevegde seg fram og tilbake mellom den tematisk kodede teksten og enkeltintervjuene i fulltekst). Intervjuene og analysen ble gjort av samme person.

I rapporten markeres direkte sitat fra intervjuene med kursiv og hermetegn. For at det skal være mulig å få et inntrykk av hvor utbredt en mening er, og å ha oversikt over hva en informant som siteres om ett tema tenker om et annet tema, identifiseres informantene (med bokstav i parentes) når de siteres. Når samme informant siteres flere ganger etter hverandre, og dette framgår av teksten, er det bare en slik parentes etter det første sitatet.

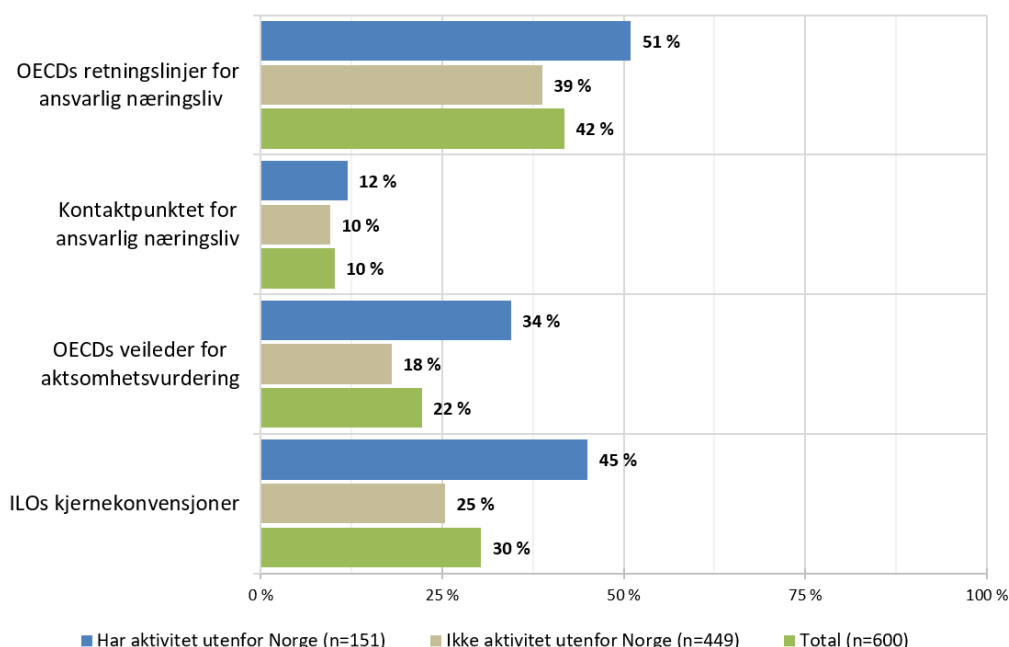
Økt kjennskap til OECDs retningslinjer

I dette kapitlet presenteres kjennskapen til OECDs retningslinjer for ansvarlig næringsliv, Kontaktpunktet, OECDs veileder for aktsomhetsvurderinger og ILOs kjernekonvensjoner. Ett av hovedfunnene er at andelen som har kjennskap til OECDs retningslinjer og OECDs veileder for aktsomhetsvurderinger har en signifikant økning, mens kjennskap til Kontaktpunktet og ILOs kjernekonvensjoner er på samme nivå som i undersøkelsene i 2023 og 2019.

Samlefiguren nedenfor viser andelen som har svart «har kun hørt om dem», «har satt meg litt inn i dem» eller «kjenner dem godt». Sammenstillingen av disse tre svaralternativene brukes som mål på total kjennskap. Detaljerte resultater for alle svaralternativer er tilgjengelige i tabellvedlegget.

Respondentene som utgjør gruppen med *aktivitet utenfor Norge /utenlandsaktivitet*, er de som svarte «ja» på spørsmålet «Har din bedrift aktivitet utenfor Norge, dvs. har eiere, investeringer, produksjon, eksport, egenimport eller import via agenter?».

Figur 2 - Samlefigur. Kjennskap blant bedrifter med og uten internasjonal virksomhet. Andel som oppgir at de «har kun hørt om dem» / «har satt meg litt inn i dem» / «kjenner dem godt».

Med unntak av kjennskap til Kontaktpunktet, er det en markant forskjell mellom bedriftsledere med og uten internasjonal virksomhet når det gjelder kjennskap til OECDs retningslinjer for ansvarlig næringsliv, OECDs veileder for aktsomhetsvurderinger og ILOs kjernekonvensjoner.

Tallene for bedrifter med aktivitet utenfor Norge viser at:

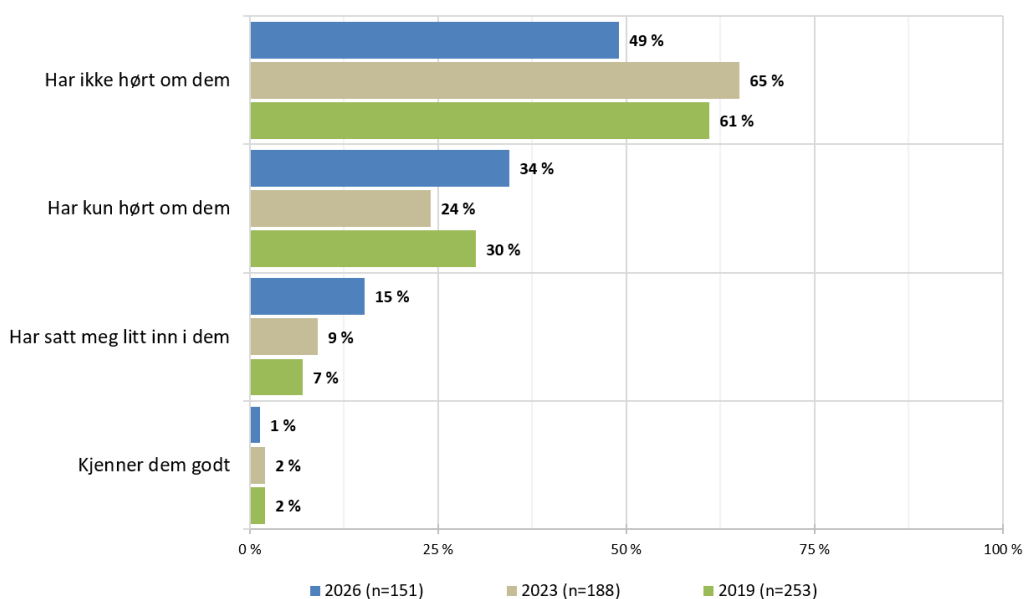
- Omtrent halvparten av bedriftslederne med utenlandsaktivitet har kjennskap til OECDs retningslinjer.
- 12 prosent kjenner til Kontaktpunktet.
- 34 prosent har kjennskap til OECDs veileder for aktsomhetsvurderinger.
- 45 prosent kjenner til ILOs kjernekonvensjoner.

Blant norske bedriftsledere som ikke har virksomhet i utlandet er det 42 prosent som oppgir at de kjenner til OECDs retningslinjer for ansvarlig næringsliv. Ellers er det generelt liten kjennskap til Kontaktpunktet (10 prosent), OECDs veileder for aktsomhetsvurdering (22 prosent) og ILOs kjernekonvensjoner (30 prosent).

I figurene under vises alle svarkategorier for bedriftene med utenlandsaktivitet ved de forskjellige måletidspunktene.

Totalt sett er det signifikant flere norske bedriftsledere som kjenner til OECDs retningslinjer for ansvarlig næringsliv enn tilfellet var i 2023 og 2019.

Figur 3 - Kjenner du til OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper, også kalt OECDs retningslinjer for ansvarlig næringsliv? Virksomheter med utenlandsaktivitet.²

Omtrent halvparten av bedriftslederne med internasjonal virksomhet har kjennskap til OECDs retningslinjer. Dette er signifikant flere enn tilsvarende i de to foregående målingene, henholdsvis 35 prosent i 2023 og 39 prosent i 2019.

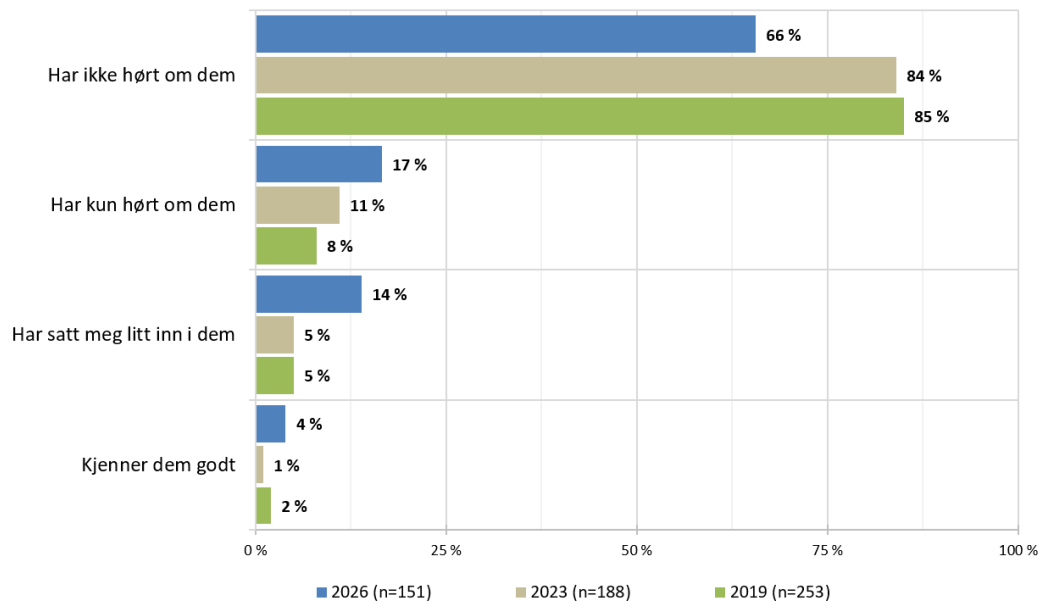
Kjennskapen til OECDs retningslinjer i årets måling viser at 1 av 3 bedrifter med utenlandsvirksomhet kun har hørt om dem, 15 prosent har satt seg litt inn i dem, mens kun 1 prosent kjenner dem godt.

² I denne figuren summeres tallene for 2026 til 99 prosent som følge av avrundinger av enkeltkategoriene.

Sammenlignet med de tidligere målingene, er det en økning i andelen bedrifter som har satt seg inn i OECDs retningslinjer, fra 9 prosent i 2023 til 15 prosent i årets måling.

Blant bedrifter med over 50 ansatte er det til sammen 62 prosent som har kjennskap til OECDs retningslinjer. Av disse har om lag 20 prosent satt seg inn i retningslinjene. Dette er signifikant flere enn bedrifter med færre ansatte.

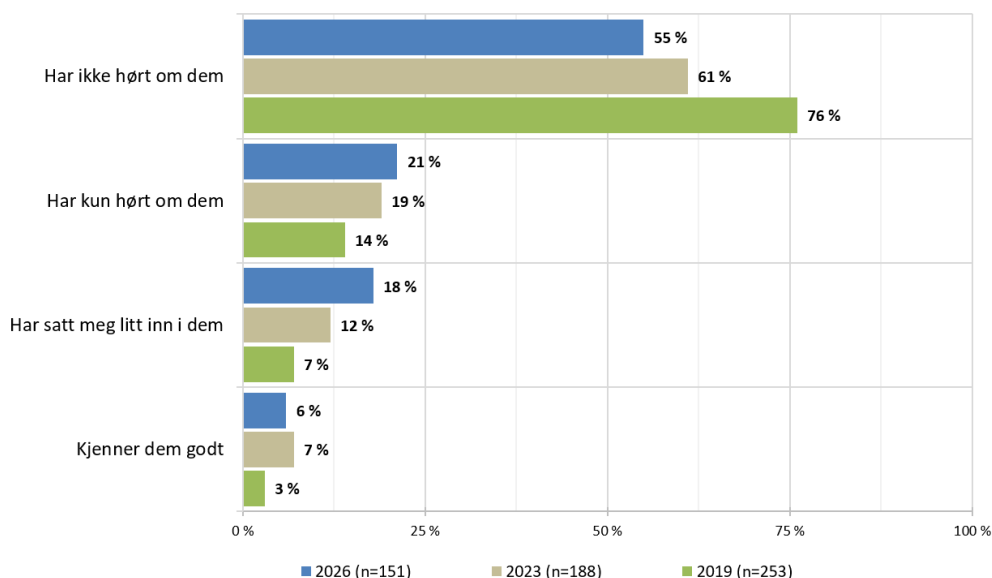
Figur 4 - Kjenner du til OECDs veileder for aktsomhetsvurderinger for ansvarlig næringsliv? Virksomheter med utenlandsaktivitet

Drøyt 1 av 3 bedrifter med aktivitet utenfor Norge, har kjennskap til OECDs veileder for aktsomhetsvurderinger. Dette er signifikant flere enn tilsvarende i 2023 og 2019, da andelen var henholdsvis 18 og 22 prosent.

17 prosent oppgir at de kun har hørt om OECDs veileder for aktsomhetsvurderinger, og 14 prosent har satt seg litt inn i den, mens 4 prosent oppgir at de kjenner veilederen godt. Sammenlignet med 2023 og 2019 har andelen som har satt seg inn i veilederen økt med 9 prosentpoeng blant virksomheter med utenlandsaktivitet.

Figur 5 - OECDs retningslinjer inkluderer forventning om å respektere rettighetene i ILOs kjernekonvensjoner. Hvor godt kjenner du til ILOs kjernekonvensjoner? Virksomheter med utenlandsaktivitet

Totalt 45 prosent av bedriftene med aktivitet utenfor Norge har kjennskap til ILOs kjernekonvensjoner. Dette er en signifikant økning fra 2019, da 23 prosent oppga å ha kjennskap til kjernekonvensjonene.

De fleste som oppgir å ha kjennskap, har kun hørt om dem (21 prosent). 18 prosent sier de har satt seg litt inn i dem, mens 6 prosent oppgir at de kjenner dem godt.

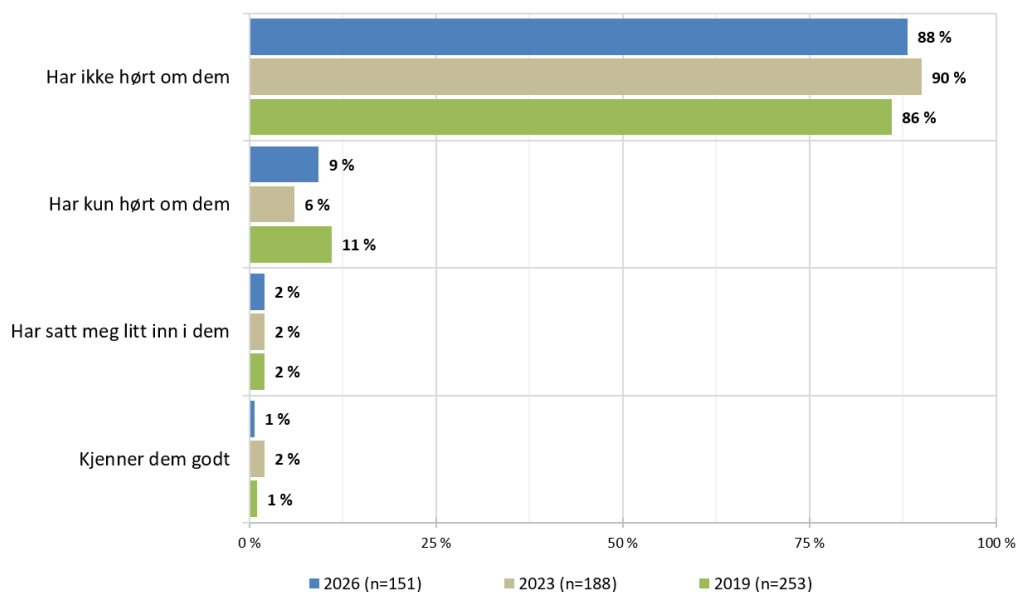
Det er en signifikant forskjell i kjennskap til ILOs kjernekonvensjoner mellom bedrifter med og uten utenlandsaktivitet. 24 prosent av bedriftene med utenlandsaktivitet kjenner til ILO-konvensjonen litt eller godt, mot 10 prosent av de uten utenlandsaktivitet. Total kjennskap for de med utenlandsaktivitet er på 45 prosent, mens dette gjelder 1 av 4 uten utenlandsaktivitet.

Den totale kjennskapen blant bedrifter med omsetning over 100 millioner, ligger på 59 prosent. 39 prosent i denne gruppen bedrifter oppgir at de kjenner ILOs kjernekonvensjoner litt eller godt; en signifikant høyere andel enn bedrifter med lavere omsetning.

Lite kjennskap til Kontaktpunktet

Som vi har vist, er det et fåtall bedrifter som kjenner til Kontaktpunktet. Det er liten forskjell på om bedrifter har utenlandsaktivitet eller ikke. Resultatene er generelt de samme over alle måletidspunkt. Det eneste som gjør utslag er om bedriften kjenner til OECDs retningslinjer. Av bedrifter som har kjennskap til retningslinjene for ansvarlig næringsliv, er det 17 prosent som kjenner til Kontaktpunktet.

Figur 6 - Kjenner du til det norske OECD kontaktpunktet, også kjent som Kontaktpunktet for ansvarlig næringsliv? Virksomheter med utenlandsaktivitet

Av bedrifter med utenlandsvirksomhet er det totalt 12 prosent som oppgir at de har kjennskap til Kontaktpunktet i 2026. Som figuren viser, er kjennskapen til Kontaktpunktet på samme nivå som i de tidligere undersøkelsene.

De som svarte at de kjente til Kontaktpunktet, ble spurt om hva Kontaktpunktet tilbyr. Her svarte en svært høy andel (75 prosent) at de ikke vet hva Kontaktpunktet tilbyr. Det er ingen forskjeller mellom bedrifter med og uten utenlandsaktivitet, og ingen forskjeller sammenlignet med tidligere resultater. Resultatet viser at de med *kjennskap* til Kontaktpunktet, fortsatt har lite *kunnskap* om Kontaktpunktet.

Informantene om OECDs retningslinjer

Kontaktpunktet er nesten helt ukjent blant årets informanter.³ Retningslinjene er også stort sett ukjente for dem: Tre hadde ingen kjennskap til retningslinjene fra før, mens tre andre har hørt om dem, men kjenner dem for dårlig til å ha mer å legge til. Én informant forteller imidlertid at hun «*har et par slike pamphlets og bøker som jeg har fått på møter og sånn ... i forbindelse med Norges rederiforbund*». (D) Hun har ikke lest dem eller brukt dem, men «*har dem tilgjengelig, da*».

Informanten fra klesbransjen er den som har det mest bevisste forholdet til retningslinjene. Hun forteller at hun ikke har hatt behov for å lese dem – «*fordi de er innarbeidet i Etisk handel sine krav og [bedriftens] retningslinjer – vi har jo en code of conduct som er bygget opp etter dem. Jeg burde kanskje lest gjennom dem, men det jeg forholder meg til av krav, det kommer derfra. Moderdokument.*» (G)

³ Informanten som leder en offshore forsyningsbedrift melder at han har «*hørt snakk om [Kontaktpunktet] – men vi har ikke satt oss inn i det*». (C)

Retningslinjene i informantenes bedrifter

Selv om *informantene* ikke har et forhold til retningslinjene, er de tydelig til stede i *bedriftenes* presentasjon av seg selv og arbeidsmetodene sine. Fire av de sju bedriftene har henvisninger til OECDs retningslinjer på sine egne nettsider, direkte og/eller i PDF-er av bærekraftsrapporter / redegjørelser for aktsomhetsvurderinger. Av de tre andre bedriftene er det én som viser til FN og ILO, én som viser til ILO og én som ikke har noen slike henvisninger på sin nettside. Sistnevnte er imidlertid i prosess med å bli underlagt et morselskap, og *morselskapet* viser til retningslinjene på nett. Hvis morselskapers nettsider tas med også for de andre bedriftene, finnes det henvisninger til retningslinjene hos seks av sju bedrifter, og alle har en form for henvisning til FN.

FNs bærekraftsmål i dybdeintervjuene

Mange av informantene er mer vant til å forholde seg til FNs bærekraftsmål. Når informanten som leder den største bedriften (tjenesteyter med aktivitet i flere land) blir spurt om han har noe inntrykk av OECDs retningslinjer, søker han dem opp. Hans første reaksjon er at *«vi blir ikke ofte utfordret på dette. Vel så ofte bærekraftsmålene»*. (A) På spørsmål om han tenker at de er mer relevante, svarer han *«ja, vi får mer spørsmål om det. Ikke ofte vi får beskjed om å beskrive ting som har med OECDs retningslinjer å gjøre. Men det er jo mye det samme»*.

Informanten som leder en mellomstor anleggsbedrift (som ikke omtaler bærekraftsmålene på nettsidene sine, men viser til FN og ILO i redegjørelsen sin for aktsomhetsvurderinger), er særlig begeistret for dem: *«Bærekraftsmålene er knallgode. (...) Jeg har ståltro på dem, for det de lager er veldig bra. Det gir en retning på hvordan jeg skal gjøre det»*. (B)

Han fortsetter: *«Punkt 17, 'Samarbeid for å nå målene' – det er det viktigste. Det at vi ønsker å samarbeide er viktig også for kunden. (...) Og dette om rent vann og gode sanitærforhold, det bruker vi helt konkret, når vi skal sikre at det er rent vann på en byggeplass. (...) Bare å sette seg ned og bruke det»*.

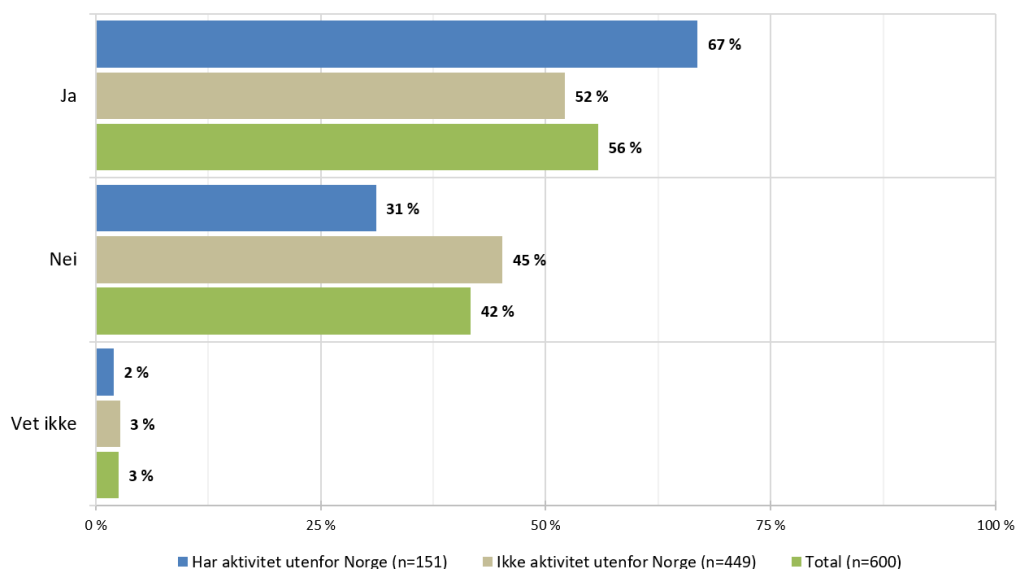
Informanten med den bredeste kjennskapen til feltet, jobber som bærekraftsansvarlig i klesbransjen. På spørsmål om sitt inntrykk av bærekraftsmålene, sier hun at hun mener de treffer norske bedrifter dårlig – fordi de er for overordnede:

«Det er vanskelig for en norsk virksomhet å føle at du bidrar. De handler om statlig styring, hvordan man skal sikre at alle vokser sammen, kommer ut av fattigdom ... på et nivå som ikke er relevant for mange norske virksomheter. For meg, som jobber med ESRS, EFRA, CSRD, ISO – det er satt opp på en annen måte. [FNs bærekraftsmål] har på en måte smacket inn for mange ting.» (G)

Retningslinjer og styringssystemer for ansvarlig næringsliv og bærekraft

Vi har sett at en stadig større andel norske bedrifter til en viss grad kjenner til OECDs retningslinjer for ansvarlig næringsliv. Flere bedrifter er også oppmerksomme på OECDs veileder for aktsomhetsvurderinger og ILOs kjernekonvensjoner. I denne delen skal vi se på om bedriftene har etablert retningslinjer og/eller styringssystemer for ansvarlig næringsliv og bærekraft.

Figur 7 - Har bedriften skriftlige retningslinjer og/eller styringssystemer for ansvarlig næringsliv/bærekraft?

56 prosent av bedriftene har skriftlige retningslinjer og/eller styringssystemer for ansvarlig næringsliv/bærekraft.

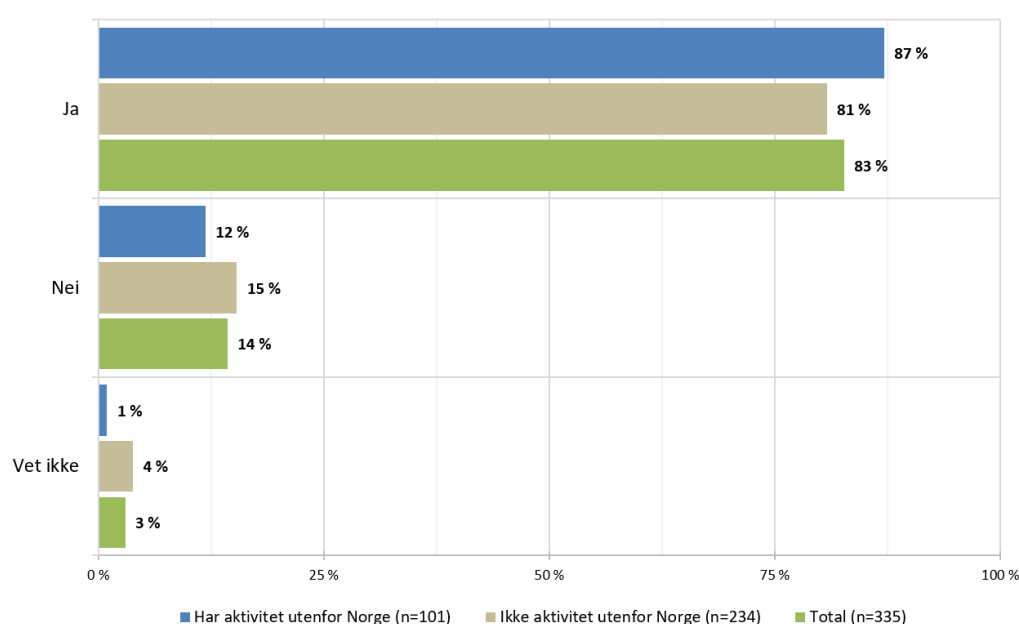
Det er en klar og lineær sammenheng mellom bedriftenes størrelse og hvorvidt de har slike skriftlige retningslinjer. Blant de minste bedriftene (1–5 ansatte) har 37 prosent skriftlige retningslinjer, mens det samme gjelder 9 av 10 bedrifter med minst 100 ansatte. Samme mønster følger bedriftenes omsetning.

Det er også en signifikant forskjell mellom bedrifter med og uten utenlandsaktivitet. 2 av 3 bedrifter med utenlandsaktivitet har skriftlige retningslinjer, mot 52 prosent av de som ikke har aktivitet i utlandet.

De som kjenner til OECDs retningslinjer, har oftere svart at de har skriftlige retningslinjer/styringssystemer for ansvarlig bærekraft/næringsliv enn de øvrige bedriftene (68 prosent mot 47 prosent).

Av bedriftene som har skriftlige retningslinjer og/eller styringssystemer for ansvarlig næringsliv/bærekraft, har 4 av 5 fått disse retningslinjene/styringssystemene vedtatt av styret i bedriften.

Figur 8 - Er disse retningslinjer og/eller styringssystemer vedtatt av styret?

Bedriftsledere som oppga at selskapet har skriftlige retningslinjer på feltet, ble også bedt om å svare på hvilke områder som er dekket i selskapets retningslinjer. Figuren under viser andel som har svart «ja» på om tema inngår i retningslinjene.

Blant bedriftene med skriftlige retningslinjer, har svært mange dekket områdene det ble spurt om.

Nesten alle har «arbeidstakerrettigheter» dekket i sine retningslinjer (99 prosent); tilsvarende som i 2023 og 2019. Det samme gjelder miljø og klima der 95 prosent har dekket dette i bedriftens retningslinjer.

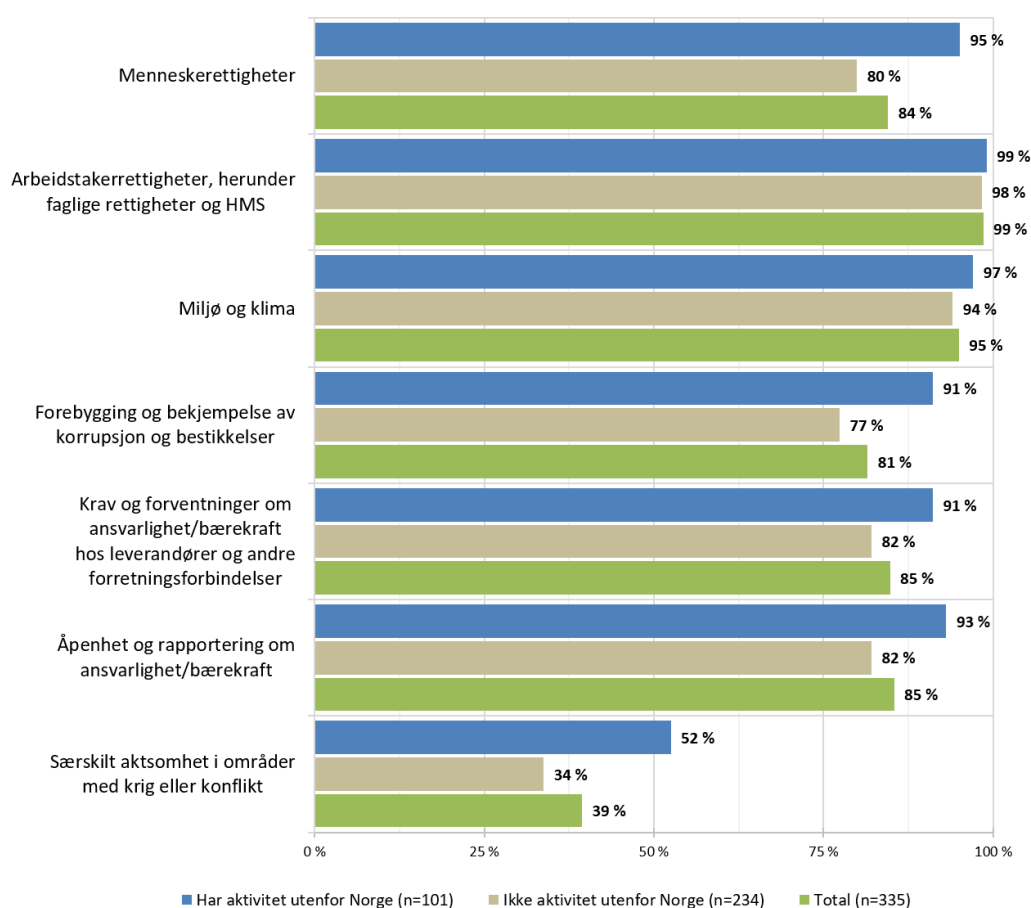
For nesten alle temaene øker dekningsgraden med antall ansatte i bedriften, men for arbeidstakerrettigheter og klima og miljø er det omtrent like god dekningsgrad uavhengig av størrelse, både de største og de minste har i stor grad dekket dette.

Bedrifter med utenlandsvirksomhet har generelt i større grad dekket de fleste nevnte tema sammenlignet med bedrifter uten aktivitet i utlandet. Blant disse har signifikant flere

dekket temaer som menneskerettigheter, forebygging og bekjempelse av korrupsjon, åpenhet og rapportering, og særskilt aktsomhet i områder med krig eller konflikt.

Det er ingen signifikante forskjeller mellom 2026 og tidligere målinger.

Figur 9 – Områder som er dekket i bedriftens retningslinjer eller annet relevant dokument

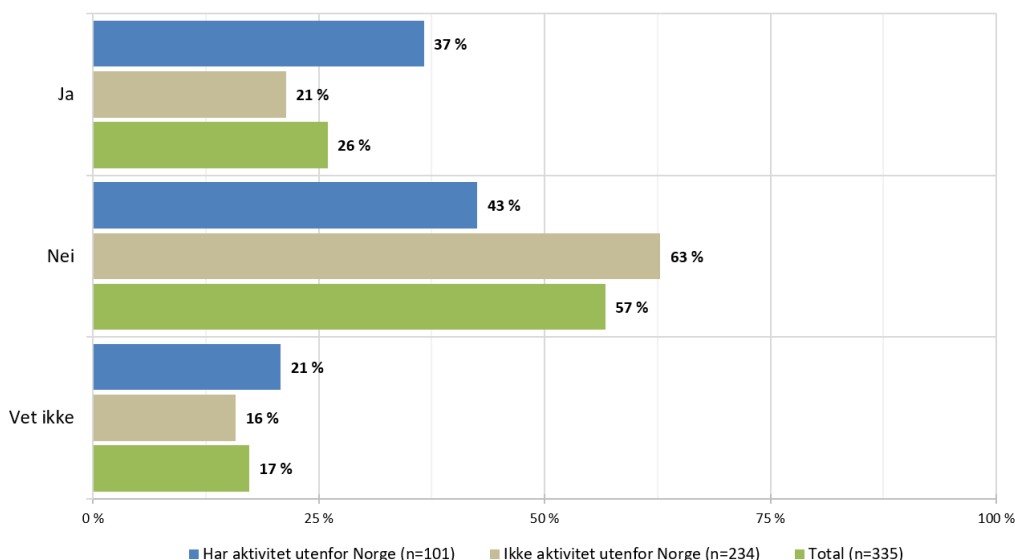
Bedriftene ble også fulgt opp om de gjennom egne skriftlige retningslinjer forpliktet seg til å følge OECDs retningslinjer på en eller annen måte.

Årets resultater viser at 26 prosent har lagt opp til å følge retningslinjer for ansvarlig næringsliv basert på OECD. Dette er en økning fra 2023, og signifikant flere enn i 2019.⁴

Blant virksomheter med utenlandsaktivitet er det signifikant flere (37 prosent), som har forpliktet seg til å følge OECDs retningslinjer.

⁴ Spørsmålsformuleringen har blitt endret fra 2019, da den lød «Refererer deres interne retningslinjer til OECDs retningslinjer?».

Figur 10 - Har bedriften forpliktet seg gjennom retningslinjer eller på annen måte til å følge OECDs retningslinjer?

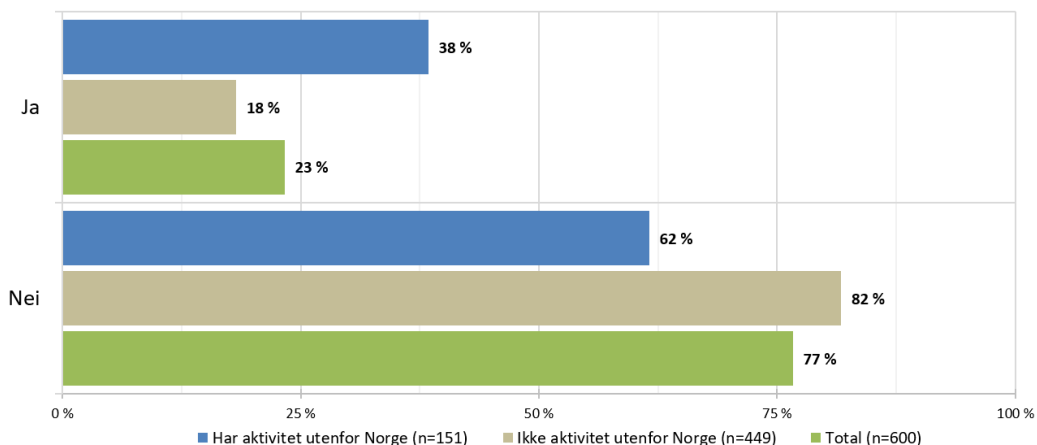

Videre ble bedriftene spurt om de har én eller flere ansatte som jobber spesifikt med ansvarlig næringsliv/bærekraft.

Totalt oppgir 23 prosent av bedriftslederne at selskapet har en ansatt/ansatte som jobber med ansvarlig næringsliv/bærekraft.

Det er signifikant forskjell mellom de som har aktivitet utenfor Norge og de som ikke har det. 38 prosent av de som har utenlandsaktivitet, har en ansatt/ansatte som jobber med bærekraft, mot 18 prosent av de som ikke har dette.

Figur 11 - Har bedriften en ansatt/ansatte som jobber spesifikt med ansvarlig næringsliv/bærekraft?

Blant bedriftene med over 100 ansatte, har 73 prosent én eller flere ansatte som jobber med ansvarlig næringsliv/bærekraft. Blant de minste bedriftene (1–5 ansatte) er andelen nede i 10 prosent.

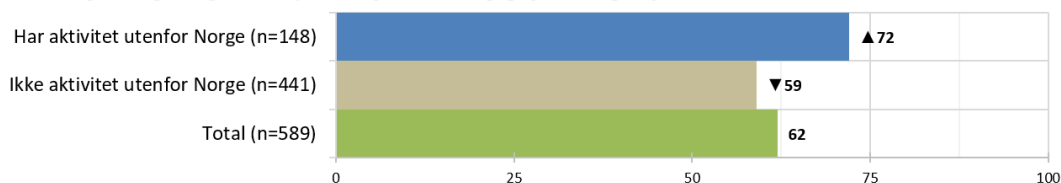
Det er ingen signifikante forskjeller mellom 2026 og tidligere målinger av dette.

Opplevd relevans for bedriftene

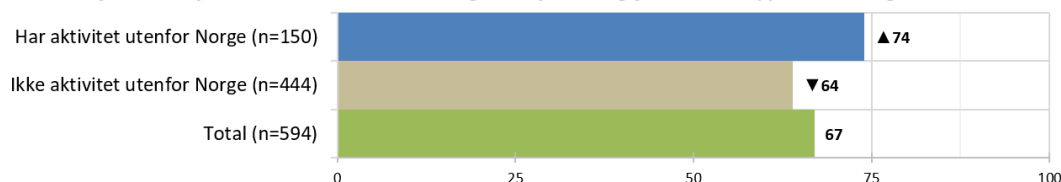
Bedriftslederne ble bedt om å vurdere hvor godt tre påstander passet for deres bedrift på en skala fra 1 – Passer ikke i det hele tatt til 5 – Passer meget godt. For å kunne utføre statistiske tester og sammenligninger kodes svarene om til en skala fra 0 til 100, hvor 0=passer ikke i det hele tatt og 100=passer meget godt. Dermed kan en sammenligne for eksempel snittsvaret til bedrifter med over 100 ansatte mot bedrifter med færre enn 5 ansatte. Vet ikke-svar regnes ikke med.

Figur 12 - Hvor godt eller dårlig passer følgende for din bedrift? Gjennomsnitt fra 0–100, hvor 0=Passer ikke i det hele tatt og 100=Passer meget godt.

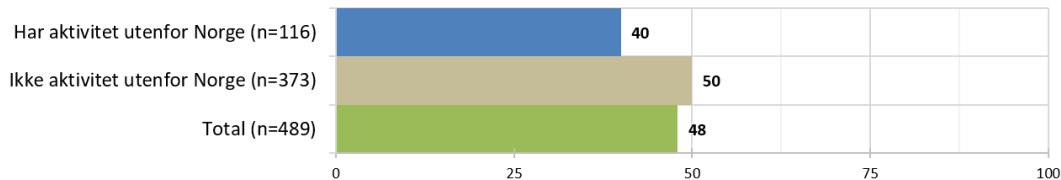
Ansvarlig næringsliv og bærekraft er integrert i vår daglige forretningsdrift

Min bedrift arbeider for å bidra til at leverandører og andre forretningsforbindelser opptre ansvarlig

OECDs retningslinjer for ansvarlig næringsliv er ikke relevante for min bedrift

På påstanden «**Ansvarlig næringsliv og bærekraft er integrert i vår daglige forretningsdrift**» får bedriftene en gjennomsnittsskår på 62, noe som indikerer at dette i noen grad oppleves som integrert i den daglige driften. Vurderingen øker med bedriftsstørrelse. Den er også gjennomgående høyere blant bedrifter med internasjonal virksomhet og blant dem som kjenner til OECDs retningslinjer, sammenlignet med øvrige bedrifter. Tilsvarende gjelder for bedrifter innen industri, bergverk og utvinning. Resultatet ligger på samme nivå som i 2019 (62) og 2023 (61).

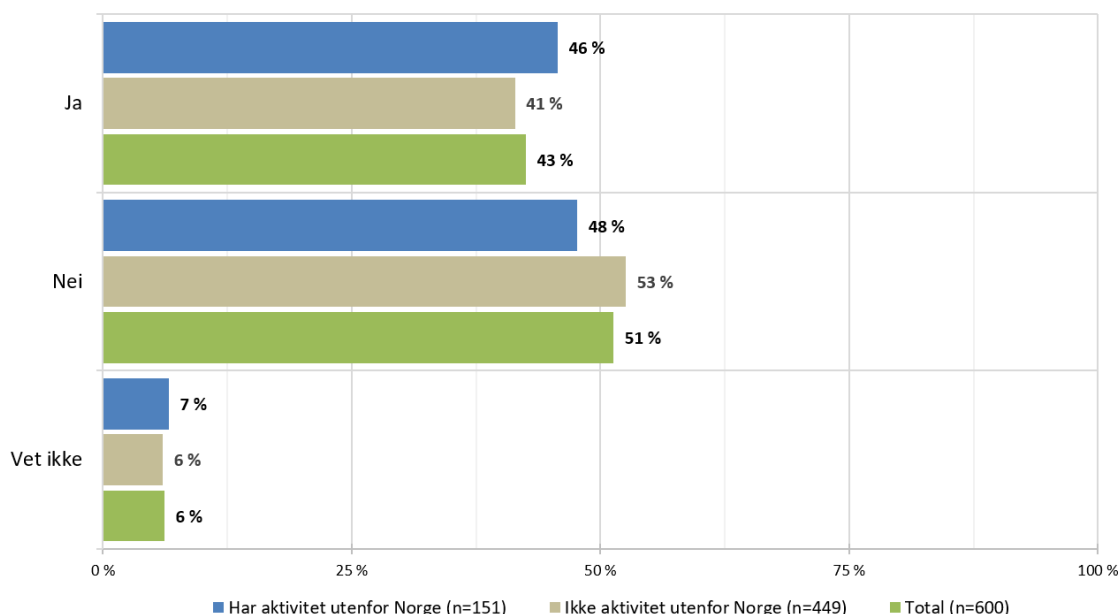
På påstanden «**Min bedrift arbeider for å bidra til at leverandører og andre forretningsforbindelser opptre ansvarlig**» får bedriftene en gjennomsnittsskår på 67. Dette indikerer at arbeidet i nokså stor grad oppleves som en del av virksomheten. Jo større bedriften er, jo sterkere er vurderingen av at bedriften arbeider for at leverandører og forretningsforbindelser opptre ansvarlig. Denne vurderingen er også høyere blant bedrifter med internasjonal virksomhet, blant dem som kjenner til OECDs retningslinjer og innen industri, bergverk og utvinning enn blant andre. Resultatet ligger på omtrent samme nivå som i 2019 (71) og 2023 (68).

På påstanden «**OECDs retningslinjer for ansvarlig næringsliv er ikke relevante for min bedrift**» får bedriftene en gjennomsnittsskår på 48, noe som indikerer at vurderingene er relativt jevnt fordelt mellom dem som opplever retningslinjene som relevante og dem som ikke gjør det. Merk at respondentene spørres hvorvidt de synes det passer at retningslinjene *ikke* er relevante for sin bedrift. Tolkningen blir dermed snudd, og en lav skår betyr at bedriftene mener retningslinjene er relevante. Store bedrifter, bedrifter i Nord-Norge og bedrifter innen industri, bergverk og utvinning vurderer OECDs retningslinjer som mer relevante enn øvrige bedrifter. Tilsvarende gjelder blant bedrifter som kjenner til OECDs retningslinjer. Forskjellen mellom bedrifter med og uten utenlandsaktivitet er ikke signifikant. Det er heller ingen signifikante forskjeller mellom årene.

Drøyt 4 av 10 har forpliktet seg til å gjenopprette skade

43 prosent av bedriftene oppgir at de har forpliktet seg til å gjenopprette skade på mennesker, samfunn og/eller miljø. Dette er noe høyere enn i tidligere målinger (36 prosent i både 2019 og 2023), men forskjellen er ikke signifikant. Andelen er høyere blant de største bedriftene (målt etter omsetning) enn blant mindre bedrifter. Videre er den høyere blant bedrifter innen transport og lagring enn i øvrige bransjer, mens den er lavere innen faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting. Det er ingen vesentlige forskjeller mellom bedrifter med og uten utenlandsaktivitet.

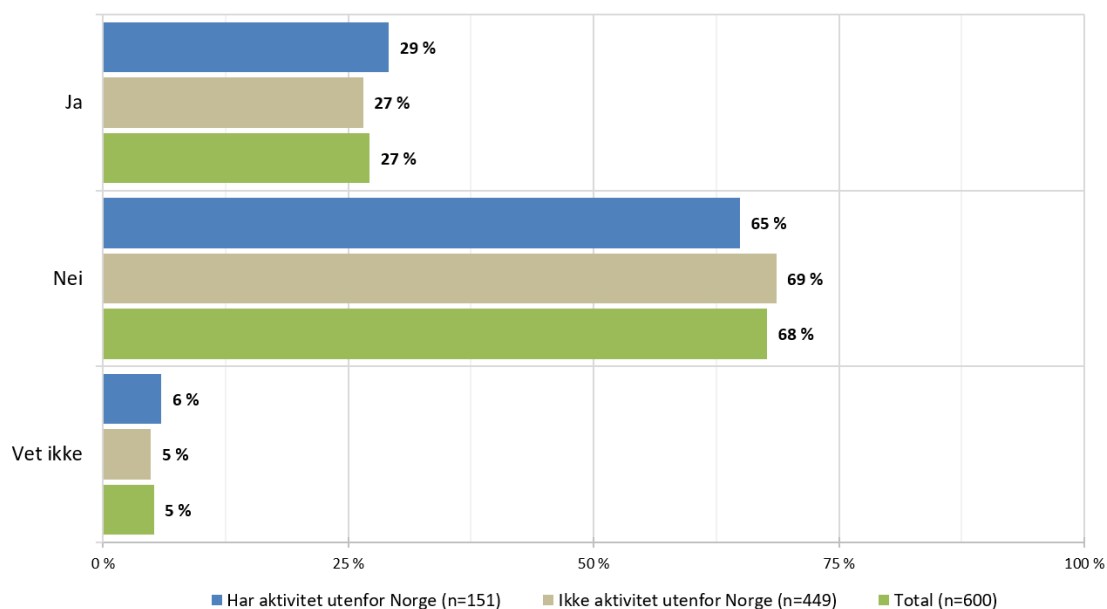
Figur 13 - Har bedriften forpliktet seg til å gjenopprette skade på mennesker, samfunn og/eller miljø?

Deretter ble bedriftslederne spurt om bedriften i løpet av de siste fem årene har gjennomført tiltak for å gjenopprette skade på mennesker, samfunn og/eller miljø. Totalt oppgir 27 prosent at de har gjort slike tiltak. Andelen er høyere blant de største bedriftene

(målt etter omsetning), blant bedrifter innen jordbruk, skogbruk og fiske, samt blant bedrifter som kjenner til OECDs retningslinjer. Andelen er omtrent lik for bedrifter med og uten utenlandsaktivitet.

Figur 14 - Har bedriften de siste fem årene gjort tiltak for å gjenopprette skade på mennesker, samfunn og/eller miljø?

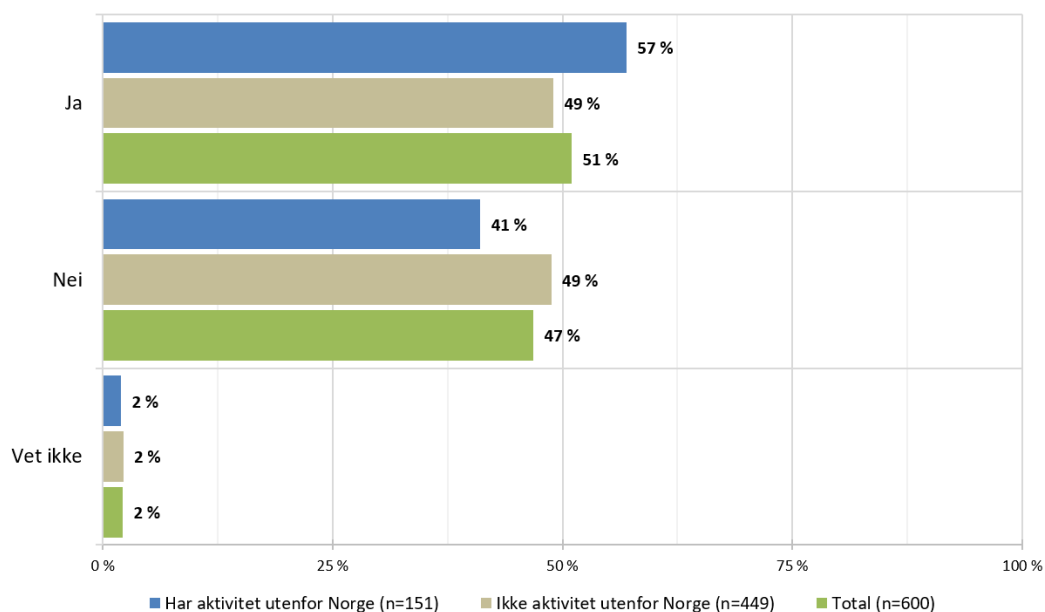

Varslingskanal knyttet til ansvarlig næringsliv

Bedriftslederne ble videre spurt om de hadde en egen varslingskanal/klageordning knyttet til ansvarlig næringsliv, tilgjengelig for ansatte og interessenter. 51 prosent av bedriftene oppgir at de har det. Dette er omtrent på nivå med 2023 (46 prosent) og høyere enn i 2019 (36 prosent). Det er ingen signifikante forskjeller mellom de med og uten utenlandsaktivitet.

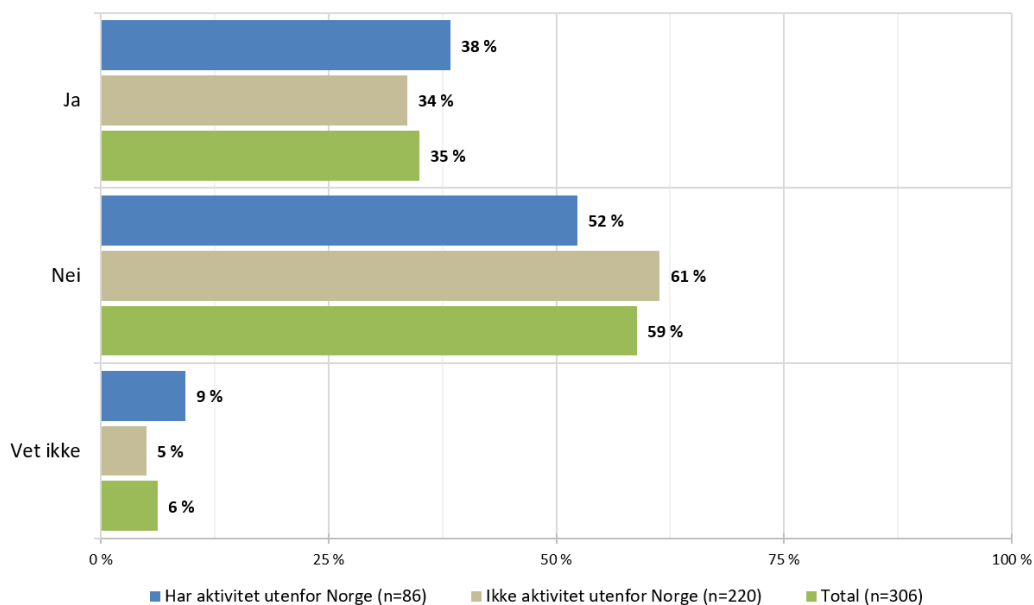
Andelen som har egen varslingskanal og/eller klageordning øker med bedriftsstørrelse. Dette gjelder både målt etter antall ansatte og omsetning. Blant de største bedriftene har nesten 9 av 10 en slik ordning. Andelen er også høyere blant bedrifter innen industri, bergverk og utvinning samt varehandel og reparasjon av motorvogner enn i øvrige bransjer. Tilsvarende er andelen lavere innen faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting.

Figur 15 - Har bedriften en egen varslingskanal og/eller klageordning knyttet til ansvarlig næringsliv som er tilgjengelig for de ansatte og bedriftens interesser?

De som oppga at de har en egen varslingskanal og/eller klageordning knyttet til ansvarlig næringsliv, ble videre spurt om ordningen har vært i bruk de siste fem årene. 35 prosent oppgir at varslingskanalen og/eller klageordningen har blitt brukt de siste fem årene. Bruken er mer utbredt blant bedrifter med over 100 ansatte og blant bedrifter med virksomhet i Nord-Norge, sammenlignet med øvrige bedrifter. Det er ingen store forskjeller mellom bedrifter med og uten utenlandsaktivitet.

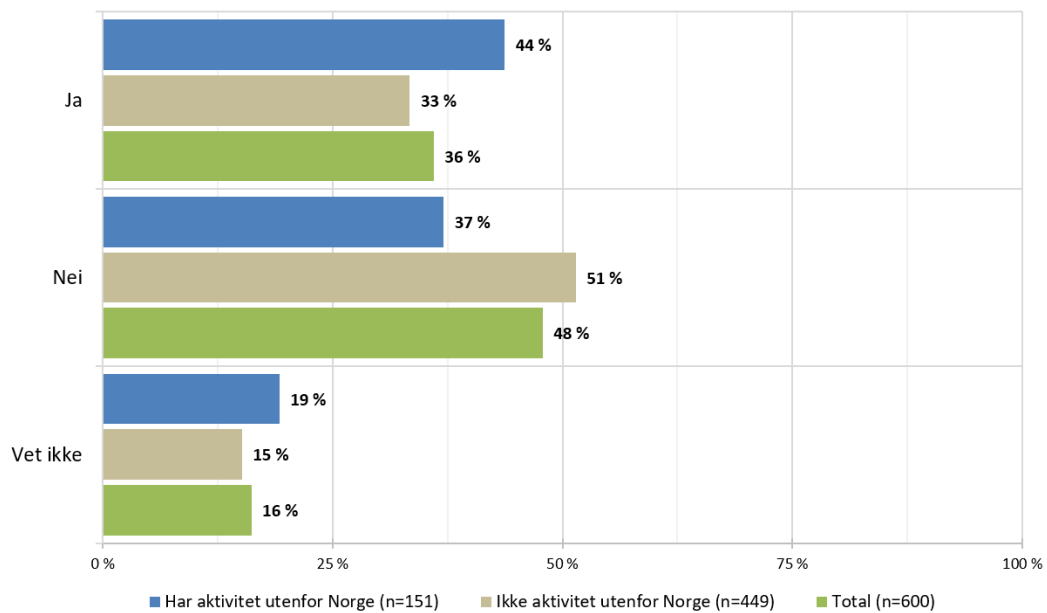
Figur 16 - Har varslingskanalen og/eller klageordningen blitt brukt siste fem år?

Bedriftslederne ble spurt om ansatte hos bedriftens viktigste leverandører har tilgang til en varslingskanal og/eller klageordning knyttet til ansvarlig næringsliv. 36 prosent svarer at de har det, mens en nokså stor andel oppgir «vet ikke».

Andelen som oppgir at leverandørene har tilgang til en slik ordning, er høyere blant bedrifter som har internasjonal virksomhet enn blant dem som kun har virksomhet i Norge. Andelen er også høyere blant store bedrifter (målt etter omsetning). Blant Oslo-bedrifter og bedrifter innen faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting er andelen lavere sammenlignet med andre bedrifter.

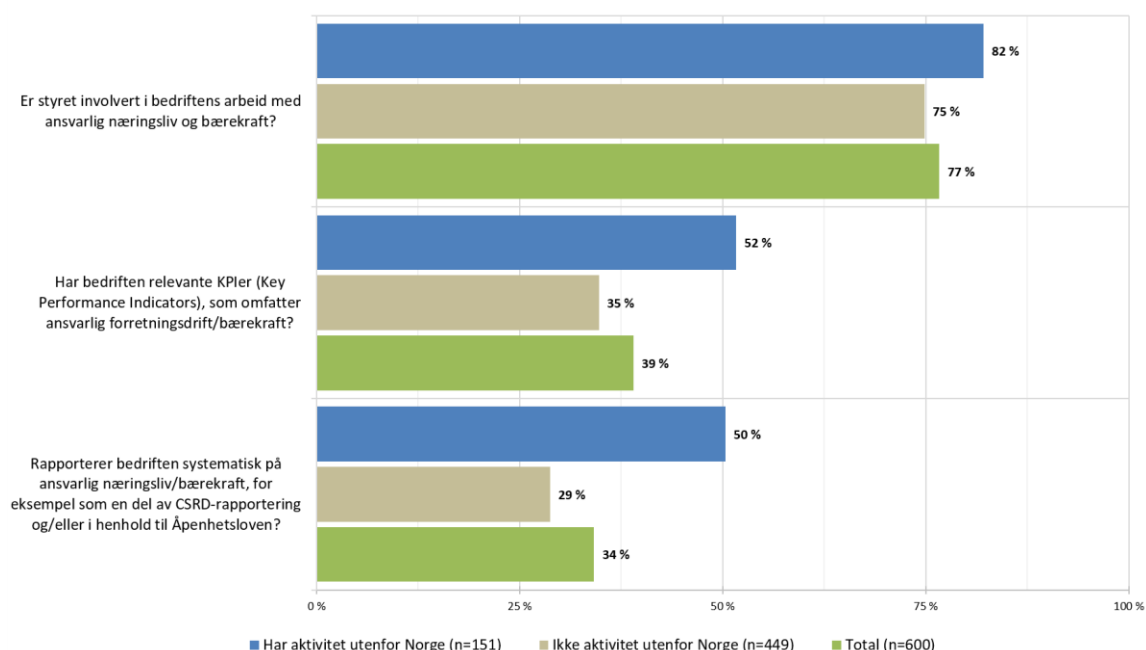
Figur 17 - Har de ansatte hos bedriftens viktigste leverandører tilgang til en varslingskanal og/eller klageordning knyttet til ansvarlig næringsliv?

Selskapenes arbeid med ansvarlig næringsliv

Bedriftslederne i utvalget ble spurt om hvordan de arbeider med ansvarlig næringsliv i bedriften. Figuren under viser andelen som svarer ja på de ulike spørsmålene. For de fleste spørsmålene er andelen som svarer ja, større blant bedrifter med utenlandsaktivitet enn blant dem uten. Forskjellen er størst for andelen som rapporterer systematisk på ansvarlig næringsliv og bærekraft.

Figur 18 - Selskapets arbeid med ansvarlig næringsliv (andeler som har svart «ja» på spørsmålene)

Totalt 77 prosent oppgir at styret er involvert i bedriftens arbeid med ansvarlig bærekraft. Dette er på nivå med 2023, men noe høyere enn i 2019 (67 prosent). Andelen er størst blant de største bedriftene, både målt i antall ansatte og omsetning.

39 prosent av bedriftene oppgir at de har relevante KPIer (Key Performance Indicators) for ansvarlig forretningsdrift og bærekraft. Dette er på nivå med 2023, men høyere enn i 2019, da andelen var 29 prosent. Andelen er høyere blant de største bedriftene, både målt i antall ansatte og omsetning. Det samme gjelder bedrifter med utenlandsaktivitet og bedrifter som kjenner til OECDs retningslinjer. Også innen industri, bergverk og utvinning er andelen høyere enn i øvrige næringer. Motsatt er andelen lavere blant bedrifter innen faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting.

34 prosent av bedriftene rapporterer systematisk på ansvarlig næringsliv og bærekraft. Andelen øker med bedriftsstørrelse. Den er også høyere blant bedrifter innen industri, bergverk og utvinning samt varehandel og reparasjon av motorvogner enn i øvrige

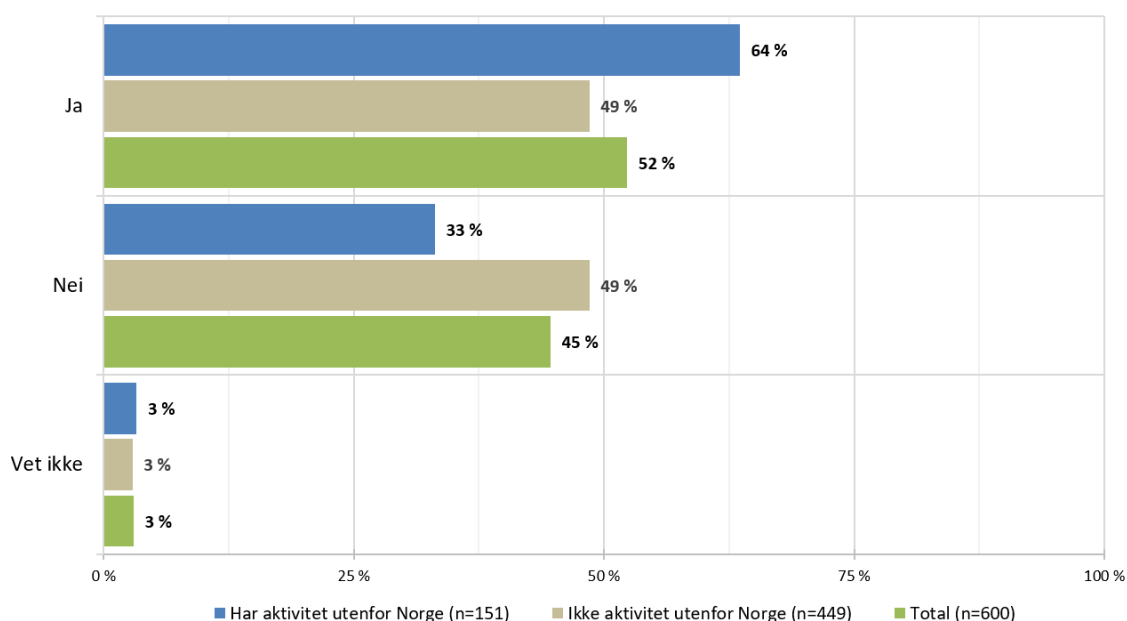
bransjer. I tillegg er andelen høyere blant bedrifter med utenlandsaktivitet og blant dem som kjenner til OECDs retningslinjer. Andelen er lavere blant bedrifter innen faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting enn blant bedrifter i andre bransjer.

Risikokartlegginger

Selskapenes arbeid med kartlegging av risiko for negativ påvirkning på mennesker, samfunn og miljø har vært et viktig tema i undersøkelsen.

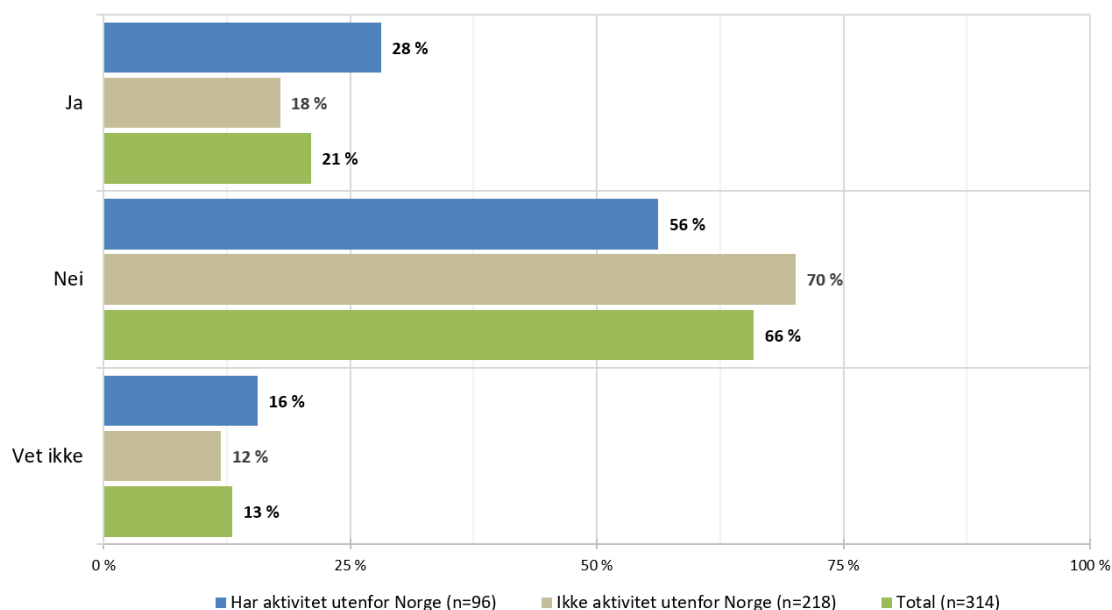
Rundt halvparten av bedriftene (52 prosent) har kartlagt risiko for negativ påvirkning på mennesker, samfunn og miljø i sin forretningsvirksomhet. Andelen er betydelig større blant bedrifter med utenlandsaktivitet, og blant dem som kjenner til OECDs retningslinjer, enn blant øvrige bedrifter. Også her er andelen størst blant de største bedriftene. Andelen som har kartlagt slik risiko er også større blant bedrifter innen industri, bergverk og utvinning, samt varehandel og reparasjon av motorvogner, enn blant bedrifter i øvrige bransjer. Det er ingen signifikante forskjeller mellom årene.

Figur 19 - Kartlegger bedriften hvilken risiko bedriften har for negativ påvirkning på mennesker, samfunn og miljø i sin forretningsvirksomhet, leverandørkjede og/eller andre forretningsforbindelser (aktsomhetsvurdering/due diligence/risikovurdering)?

Bedriftslederne som svarte at de har kartlagt hvilken risiko bedriften har for negativ påvirkning på mennesker, samfunn og miljø i sin forretningsvirksomhet (314 bedrifter), fikk flere oppfølgingsspørsmål knyttet til dette. Først ble de spurt om bedriften bruker OECDs retningslinjer og/eller OECDs veileder for aktsomhetsvurderinger for ansvarlig næringsliv i risikovurderingen.

Figur 20 – Bruker bedriften OECDs retningslinjer og/eller OECDs veileder for aktsomhetsvurderinger for ansvarlig næringsliv i risikovurderingen?

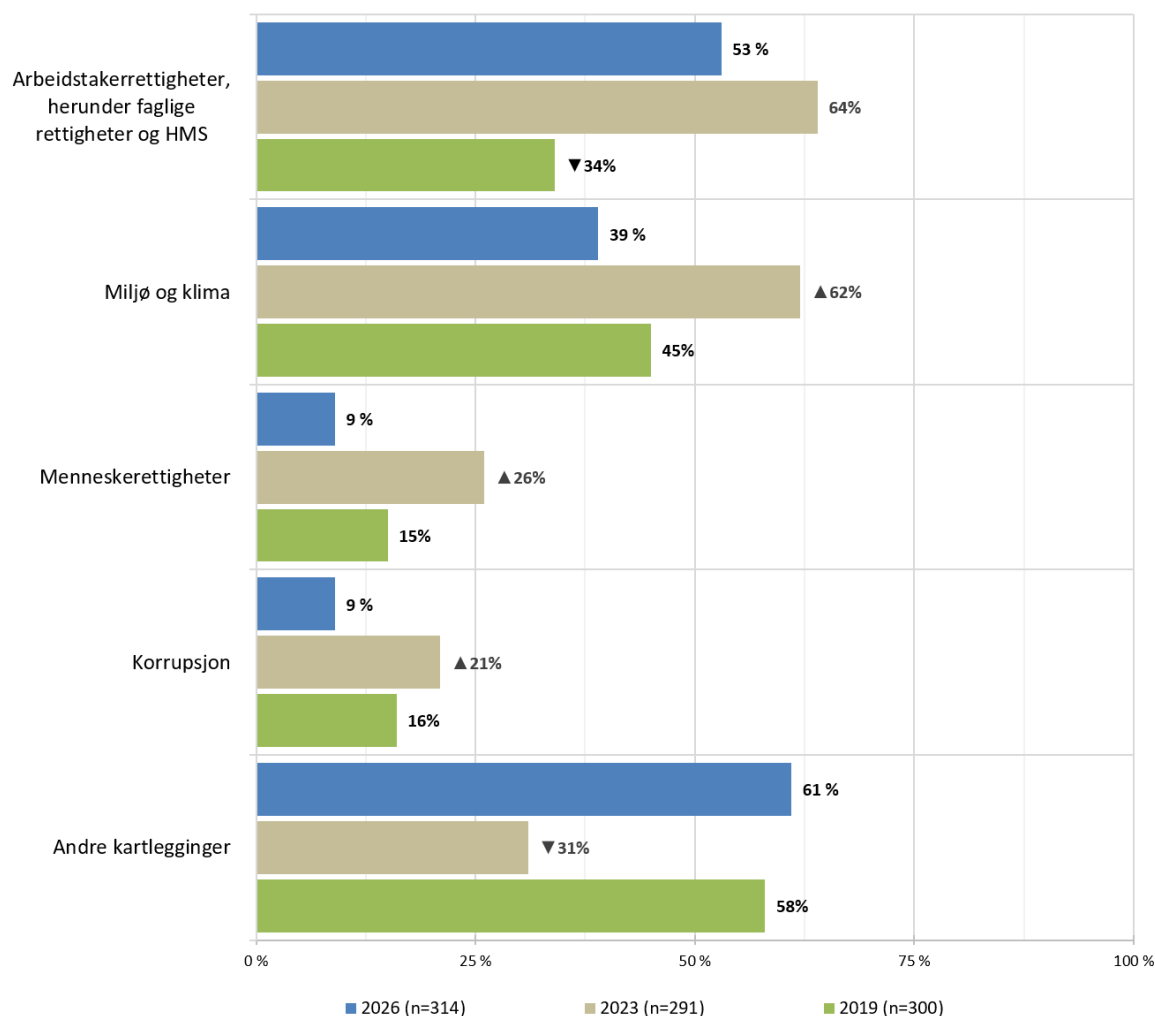
21 prosent bruker OECDs retningslinjer og/eller veileder i risikovurderingene, en økning fra 12 prosent i 2023. Andelen er høyere blant bedriftene med størst omsetning. 28 prosent av bedriftene med utenlandsaktivitet og 18 prosent av bedriftene uten utenlandsaktivitet har brukt OECDs retningslinjer og/eller veileder i risikovurderingene, men forskjellen er ikke signifikant. Blant bedrifter som kjenner til OECDs retningslinjer, oppgir 29 prosent at de har brukt dem, og/eller OECDs veileder, i risikovurderingen⁵.

Bedriftslederne ble deretter spurt om hvilke områder bedriften har kartlagt risiko på, uten at svaralternativene ble oppgitt. Drøyt halvparten av bedriftene oppgir at de har kartlagt risiko knyttet til arbeidstakerrettigheter. Andelen er ikke signifikant lavere enn i 2023, men er signifikant høyere enn i 2019. Som følge av endringer i spørsmålsformuleringen⁶ i 2023, er resultatene fra 2019 ikke direkte sammenlignbare med resultatene fra 2023 og 2026.

⁵ Av de som tidligere i undersøkelsen svarte at de *ikke kjenner til* OECDs retningslinjer, har 14 prosent svart at de har brukt OECDs retningslinjer og/eller veileder i risikovurderingen. Det er en relativt lav andel, men illustrerer en feilkilde det generelt bør tas høyde for.

⁶ I 2023 ble spørsmålet om arbeidstakerrettigheter utvidet til også å omfatte HMS.

Figur 21 - Samlefigur. På hvilket område har selskapet kartlagt risiko? Flere svar mulig.

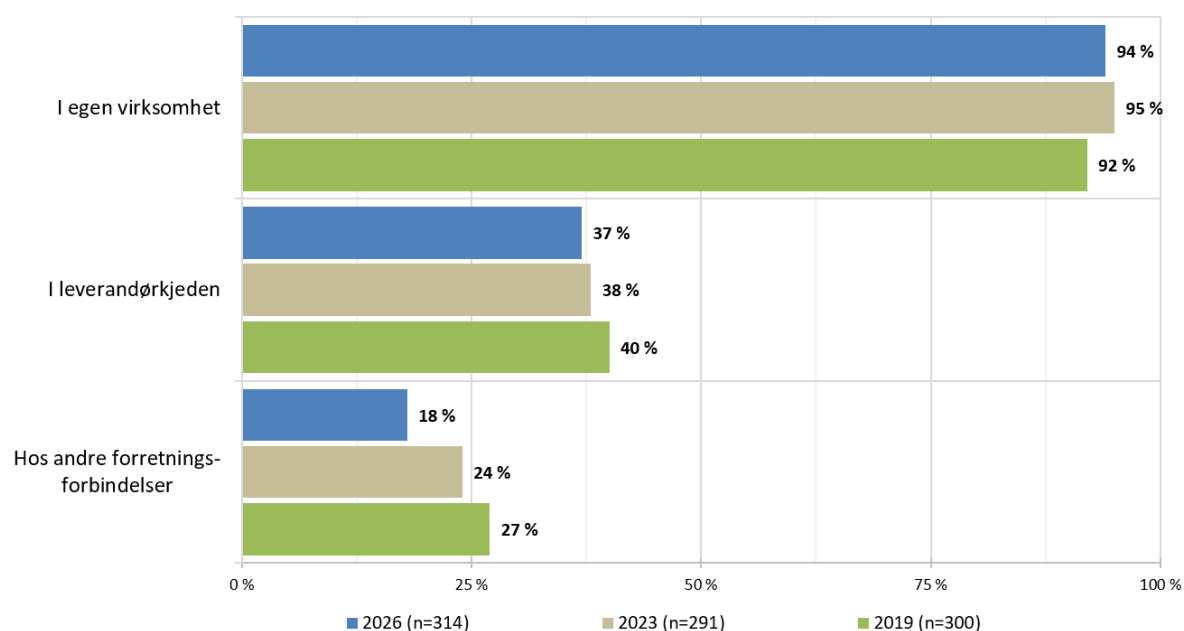
39 prosent av bedriftene oppgir at de har kartlagt risiko knyttet til miljø og klima. Dette er en tydelig nedgang fra 2023, da andelen var 62 prosent. Kartlegging av klima- og miljørisiko er mest utbredt blant de største bedriftene, både målt i antall ansatte og omsetning, samt blant bedrifter innen transport og lagring. Andelen er også større blant bedrifter med utenlandsaktivitet enn blant dem som kun har virksomhet i Norge.

Også når det gjelder kartlegging av risiko knyttet til menneskerettigheter og korrupsjon, er andelen betydelig lavere i 2026 enn i 2023. Kun 9 prosent oppgir at de har gjennomført slike kartlegginger, mot henholdsvis 26 og 21 prosent i 2023.

Blant bedriftene som har spesifisert andre typer kartlegginger, nevnes særlig økonomi, leverandørforhold og sikkerhet.

Bedriftslederne ble videre spurt om i hvilket ledd risikokartleggingen er gjennomført. Nesten alle oppgir kartlegging i egen virksomhet (94 prosent), mens 37 prosent har kartlagt risiko i leverandørkjeden. Dette er nokså likt som i de to foregående målingene.

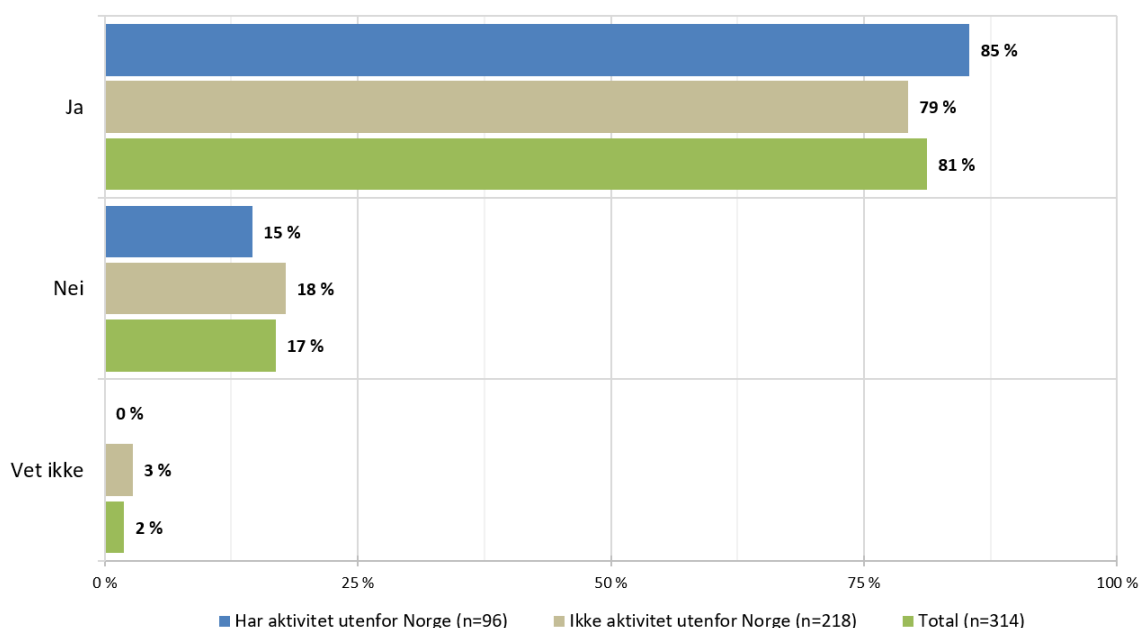
Figur 22 - I hvilket ledd er risikokartleggingen gjennomført? Flere svar mulig

Det er nokså små forskjeller mellom bedriftene når det kommer til hvilke ledd kartleggingen er gjennomført i. Bedrifter innen varehandel og reparasjon av motorvogner har noe sjeldnere gjennomført kartlegging i egen virksomhet og noe oftere hos andre forretningsforbindelser. Blant bedrifter med aktivitet utenfor Norge er andelen som har kartlagt risiko i leverandørkjeden noe høyere enn blant dem som kun har aktivitet i Norge.

De samme bedriftslederne ble også spurt om bedriften har iverksatt tiltak for å stanse, forebygge eller begrense negative konsekvenser. Her svarer 81 prosent at de har det, mens 17 prosent svarer at de ikke har det. Forskjellen mellom bedrifter med og uten utenlandsaktivitet (henholdsvis 85 og 79 prosent) er ikke statistisk signifikant.

Figur 23 – Har bedriften iverksatt tiltak for å stanse, forebygge eller begrense negative konsekvenser?

De som oppga at bedriften har iverksatt tiltak for å stanse, forebygge eller begrense negative konsekvenser, fikk også mulighet til å gi eksempler på slike tiltak.

Mange av tiltakene som nevnes kan knyttes til HMS (helse, miljø og sikkerhet). Dette omfatter blant annet generelle risiko- og sikkerhetsvurderinger. Bedriftene viser til både overordnede vurderinger av sikkerhet og mer spesifikke forhold, som vold og trusler, utstyr og materialer samt eksponering for luftforurensning, støy og fysisk belastning. Flere trekker også frem lønn og regulering av overtid.

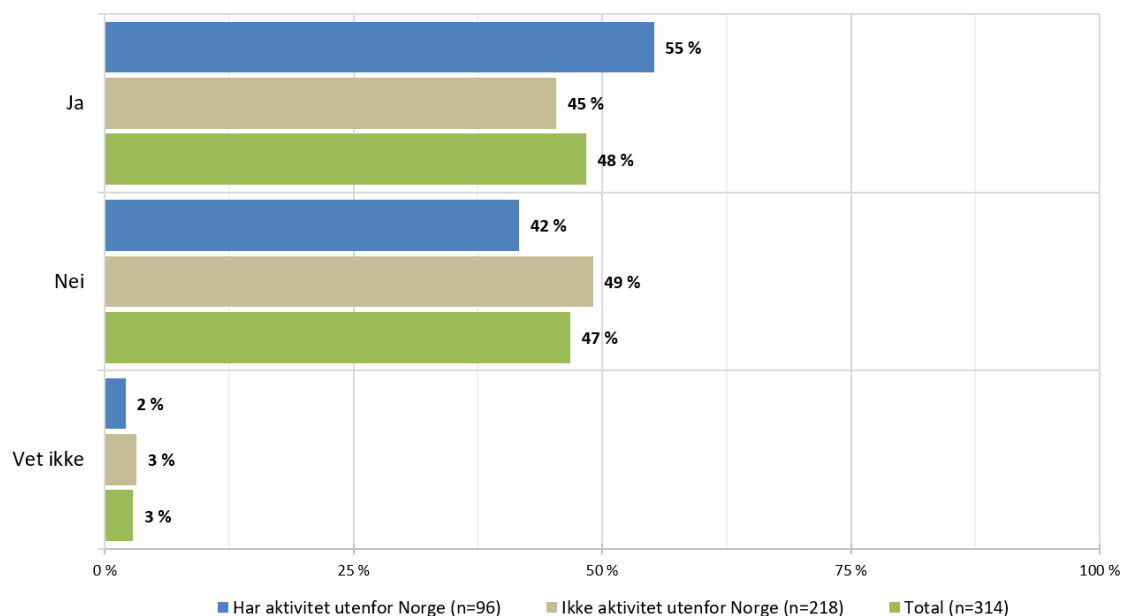
Videre er det mange som nevner tiltak knyttet til klima og miljø. Dette omfatter både generelle klima- og miljøtiltak og mer konkrete tiltak for utslippsreduksjon. Blant annet nevnes utskifting til mer miljøvennlige kjemikalier, gjenbruk av materialer, etablering av egne mål for CO₂-utslipp og reduksjon i reiseaktivitet. Enkelte oppgir også at de har stanset salg av produkter som er belastende for miljøet eller redusert bruken av fossilt drivstoff.

Flere trekker også frem tiltak knyttet til kontroll og oppfølging av leverandører, samt krav i innkjøpsprosesser. Dette omfatter blant annet oppfølging av leverandører og vurderinger av deres etterlevelse av lover og krav, herunder HMS. Enkelte viser til at de kontrollerer produksjonsland for å sikre at varer ikke kommer fra land hvor menneskerettighetene brytes. Andre nevner at de har etablert retningslinjer for hvilke land det kan kjøpes varer og tjenester fra. Det pekes også på systematiske tiltak, som leverandørportaler der leverandører må akseptere krav før avtaler inngås. Dialog og løpende oppfølging av leverandører nevnes som sentrale tiltak.

I tillegg nevnes tiltak knyttet til økonomi, styringssystemer, ISO-sertifisering og etiske retningslinjer (code of conduct).

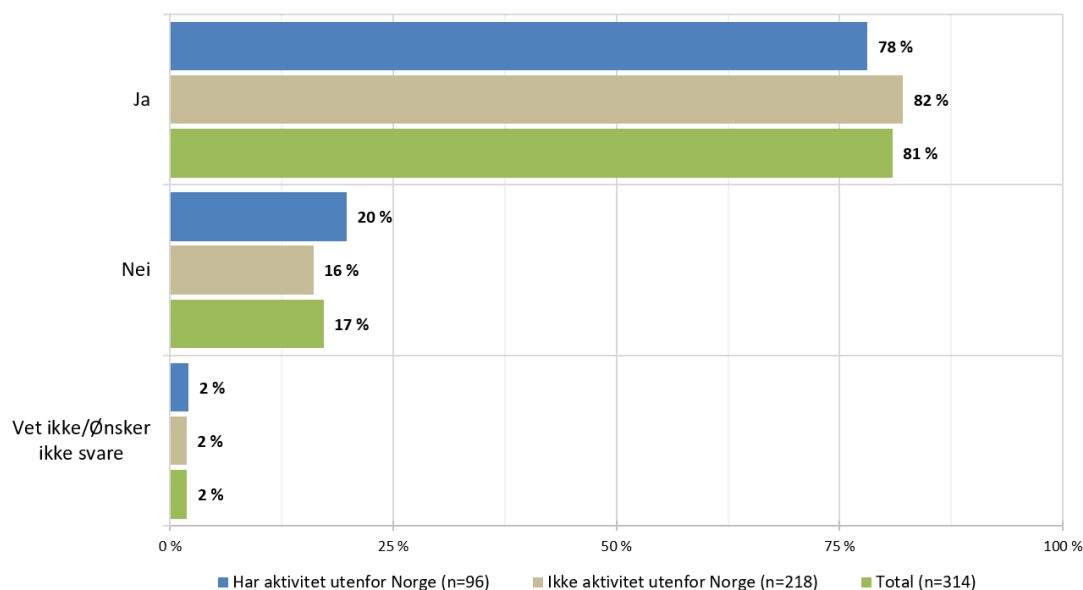
På spørsmål om bedriften har kartlagt risiko for lokalsamfunn berørt av egen virksomhet, svarer rundt halvparten «ja». Det er ingen signifikante forskjeller mellom bedriftene med og uten aktivitet utenfor Norge. Det er generelt små forskjeller mellom bedriftene, men de største (målt etter omsetning) har kartlagt slik risiko i noe større grad enn mindre bedrifter.

Figur 24 - Kartlegger bedriften risiko for lokalsamfunn berørt av sin virksomhet?

81 prosent av bedriftene oppgir at de har dialog med sine interessenter, tilsvarende andelen i 2023. Det er også her få signifikante forskjeller mellom bedriftene. Bedrifter innen bygg og anlegg, renovasjon samt vann- og elforsyning har i noe større grad hatt dialog med interessentene enn andre bransjer.

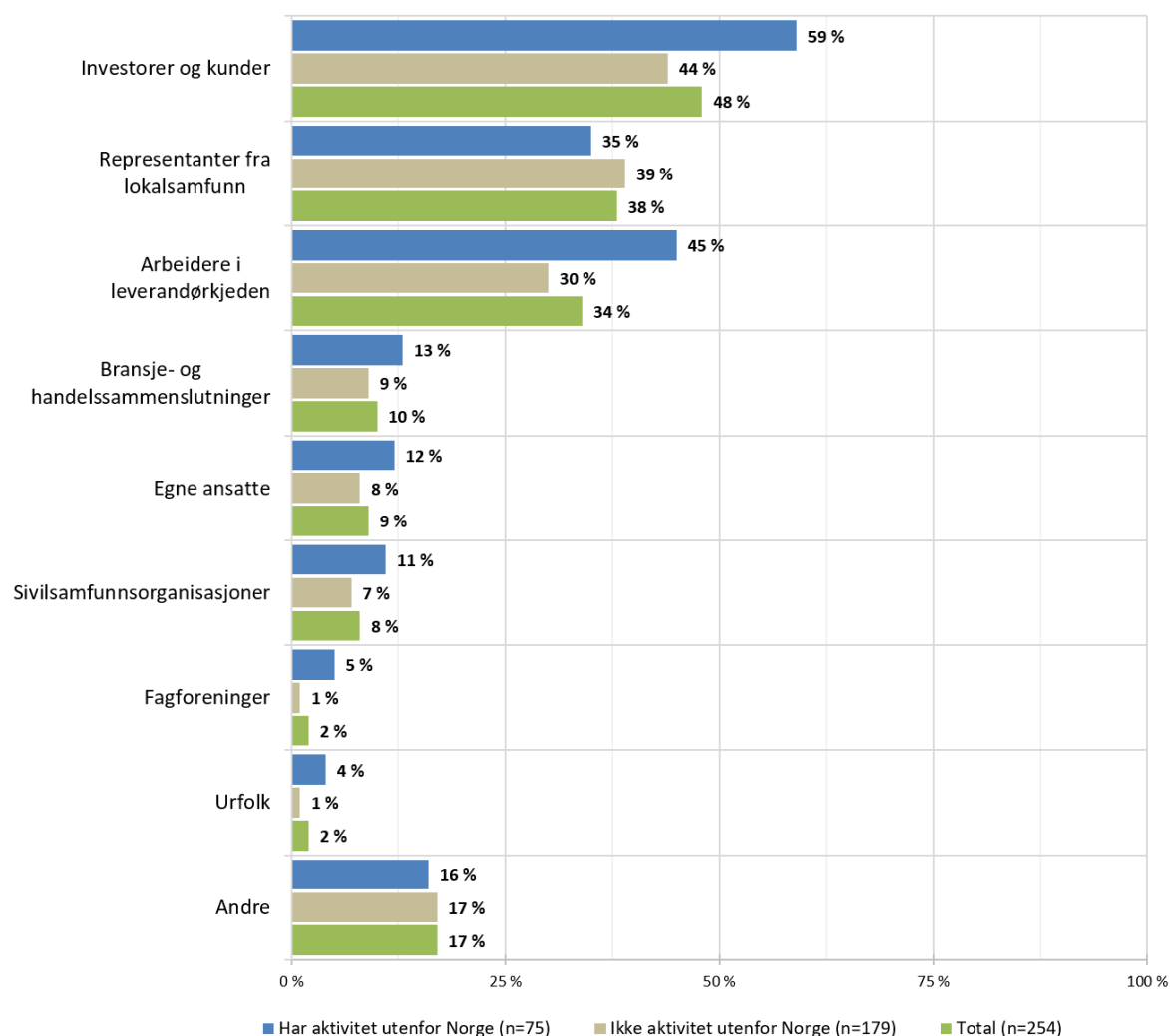
Figur 25 - Har bedriften dialog med sine interessenter, det vil si de som blir berørt av virksomheten?

De som oppga at de har dialog med interessenter, fikk videre spørsmål om hvilke interessenter de har hatt dialog med. Nesten halvparten av bedriftene har hatt kontakt med investorer og kunder. Andelen er større blant bedrifter med utenlandsaktivitet (59 prosent) enn blant dem uten (44 prosent), men forskjellen er ikke signifikant.

Totalt 38 prosent av bedriftene har hatt kontakt med representanter fra lokalsamfunnet. Denne andelen er høyere blant bedrifter innen jordbruk, skogbruk og fiske enn i øvrige bransjer. Ellers er det ingen signifikante forskjeller mellom bransjene.

Figur 26 – Hvilke interessenter har bedriften hatt dialog med? Flere svar mulig.

Andelen som har hatt dialog med arbeidere i leverandørkjeden er størst blant bedrifter innen varehandel og reparasjon av motorvogn, og lavest blant bedrifter innen finans, forsikring og eiendomsvirksomhet. Det er ingen signifikant forskjell mellom bedrifter med og uten utenlandsaktivitet.

Når det gjelder dialog med fagforeninger, er det generelt få som oppgir dette. Andelen er imidlertid betydelig større blant de største bedriftene, både målt i antall ansatte og omsetning.

Informantenes erfaringer med interessentdialog

«Dette med fornuftig kommunikasjon med interessenter er vanskelig. De som påvirkes negativt, vil jo egentlig ikke ha kommunikasjon, de vil bare ha deg vekk». (F)

Det varierer hvor kjent informantene er med begrepet interessentdialog, men etter å ha fått høre eksemplene fra samtaleguiden (arbeidstakere, arbeidstakerrepresentanter, fagforeninger, lokalsamfunn, sivilsamfunnsorganisasjoner, kunder, investorer og bransjer/bransjesammenslutninger), sier alle at de er i dialog med i hvert fall noen interessenter. Én av lederinformantene har et nokså representativt svar: *«Ja, [interessentdialog] gjør vi jo. Bransjeforeninger er vi masse i dialog med. Også tillitsvalgte og tillitsmannsapparat. Av det andre er jeg sannelig usikker ... sikkert mye som foregår uten at jeg vet det». (H)*

De fleste er først og fremst i dialog med egne ansatte, kunder og bransje- og fagforeninger. De synes stort sett kontakten er uproblematisk og nyttig, men informanten som leder en bemanningsbedrift, svarer på spørsmålet om hvorvidt han har opplevd utfordringer i interessentdialogen med at:

«vi synes som regel det er vanskelig med EL- og IT-forbundet. Den ansatte har veldig mye rettigheter, og det er ikke alltid like lett å kommunisere når en ansatt klager på noe. Hvis vi ønsker å si opp en ansatt, går de til forbundet for å få mest mulig penger». (E)

De tre informantene som er bærekraftsansvarlige, er mer fortrolige med konseptet – og har egne erfaringer å dele. Den av dem som er ferskest i faget (som begynte da hun ble ansatt som bærekraftsansvarlig i en offshore forsyningsbedrift høsten 2024), er på sitt aller mest engasjerte når hun får dette spørsmålet:

«Moro med interessentdialog! Alle burde ha interessentdialoger, internt og eksternt. Internt fordi det hjelper selskapet til å knytte personer og oppgaver mer sammen; at de forskjellige avdelingene vet hva de gjør. (...) Og eksterne, i hvert fall! Forsikringsselskaper, banker, kunder, leverandører ... høre om hvor de tror vi burde være om fem år, hva vi burde fokusere på, burde vi ta mer ansvar for miljø, fokusere mer på menneskerettigheter ... det som er så viktig med å snakke med mange forskjellige interessenter er at man får så mange ulike svar.» (D)

Hun fortsetter med å ramse opp de forskjellige perspektivene hun har samlet inn: *«Bankene fokuserer på at vi holder kostnadene nede, forsikringsselskapene er mest fokuserte på risiko for ulykker, kunder er mer fokusert på hvordan vi kan være mer optimale – vi skal inn i deres klimaregnskap – og så videre ... vi får så mange gode ideer».*

På spørsmål om hun har vært i kontakt med noen lokalsamfunn eller interesseorganisasjoner som del av interessentdialogen, svarer hun *«ikke i år – det er første gangen vi gjør det – men vi er interesserte i å rullere på det. Har så positivt inntrykk*

av interessentdialoger, og det er viktig å få fram meningene til de som vi berører. Kjempegøy». Hun legger også til at de «tok en liten dialog med noen matroser og kapteiner. For de lever jo et helt annet liv enn det vi gjør». På oppfølgingsspørsmål om hva hun lærte av dem, forteller hun om flere ting det går an å ta tak i:

«De bor jo på en taubåt (...) og mangla måter å være aktive på, på båten. De er jo ikke alltid i havn. Og så [lurte de på om] vi kunne få i bruk noe som kunne gjøre saltvann om til drikkevann, for å minske ferskvannsforbruket. (...) [Og] det at vi fokuserer på bærekraft her – det gjør de kanskje av seg selv – de plotter effektive ruter og kjører ikke full speed (...) har ikke tenkt på det som bærekraft, bare. (...) Vi må ha god kommunikasjon mellom hverandre, oss på kontoret og de på taubåtene og lekterne».

Samtidig er hun fullt klar over at det er langt fra idemyldring til praktisk gjennomslag: *«Idéer er gode, men det å putte dem inn i praksis, er noe annet. Da kommer det med tid og ressurser inn».*

Når informanten fra klesbransjen får spørsmål om interessentdialog, svarer hun først at det er *«et ISO-krav, fordi vi skal sertifisere oss etter 140001»*. Derfra fortsetter hun med henvisning til EU: *«Interessentdialog har vært en greie i alle år – men EU vil at det skal være tydeligere, og brukes inn i aktsomhetsvurderinger. Det er kjempeviktig, og kjempegodt»*. (G)

Selv har hun identifisert bedriftens interesser og vurdert hvem hun bør snakke med. Hun forteller om direkte dialog med ansatte, eiere og nærmiljø, og hun skal reise til Kina (sammen med en områdeekspert) for å besøke fabrikker. Hun har også sendt ut spørreskjema til fabrikkene, både de som eies av leverandørene og frittstående fabrikker, med *«spørsmål i henhold til åpenhetsloven. ‘Hvilke policies har de’, ‘inkluderer de det og det’»*. Hun brukte en spesialisert programvare-tjeneste til dette – men *«burde heller brukt Excel, for i Kina er det så mange brannmurer, så de klarer ikke å åpne disse greiene»*.

Det er informanten fra oppdrettsbransjen som har mest erfaring med dialog med lokalsamfunn, og hun forteller blant annet at de har rapportert etter en (frivillig) standard som stiller krav til interessentdialog i mer enn ti år. Bedriftens forhold til lokalsamfunn de har aktivitet i, kan jo også henge direkte sammen med driftsvilkår: *«Det kan være konkurranse om lokaliteter. Og da vil jo det å være en bedrift som har gode miljøtiltak, og dialog med kommunesektor, være en fordel»*. (F)

På spørsmål om hun har inntrykk av at miljøtiltak er viktige for kommunene, svarer hun *«ja, egentlig – men i de aller fleste kommuner er det bare ett eller to selskap som er til stede. Så da handler det om at de er i dialog med kommunen, om hva de vil ha av tiltak. Og det kan variere etter om det er en Høyre-kommune eller en SV-kommune, om de er mest opptatt av flere arbeidsplasser eller bærekraft»*. Hun merker også forskjell mellom

kommuner etter «*hvor de virkelig trenger arbeidsplasser og tilflytning. Om de ikke er så avhengige av arbeidsplassene, er de kanskje mer opptatte av [miljø og bærekraft]*».

Når spørsmålet er hvordan de organiserer dialogen i praksis, forteller hun at de «*prøver å ha det aller meste av interessehåndtering lokalt*». Noe kontakt går gjennom kommunikasjonsavdelingen i Oslo, men bedriften holder seg ikke med en «samfunnskontakt». Helst holder de seg så nære lokaliteten (eller prosjektet) som mulig – «*da får man jo mer fagkunnskap i hver enkelt sak. De som jobber med 'samfunnskontakt', blir nok flinke til å holde presentasjoner, men det er en styrke å ha med seg de som kan mest av saken*».

Når hun blir spurt om eventuelle utfordringer i forbindelse med interessentdialoger, trekker hun fram at ikke alle lokale interessenter er like lette å få i tale. I tillegg til kontakt med kommunene, har de også jevnlig nabomøter, der de informerer om drift og framtidsplaner. Dit kommer bare naboene som *vil* ha oppdrett i kommunen: «*De vi møter mest, er de som gjerne heier på oss. De som ikke liker oppdrett, gidder ikke komme på møtene. Det er jo synd, det er vanskelig å komme i dialog med de som er mot oppdrett. De har ikke interesse av å møte oss*».

Hun får et oppfølgingsspørsmål om hvorvidt hun har forsøkt å få motstanderne i tale, og svarer: «*Nei, egentlig ikke. Det er vanskelig. Der vi får til best er gjennom NGO-er – som kanskje også gjerne trenger økonomisk støtte til tiltak – der kan man få til en god relasjon*».

Hun kommer også inn på at dette med interessentdialog har vært vanskelig for bedriften andre steder enn i Norge:

«*Canada har for eksempel hatt kjempeutfordringer med at store områder har blitt stengt for oppdrett, bare på grunn av det politiske. [Der har de] opplevd å ha masse prosjekt og samarbeid med urbefolkning, og så blir det stoppa fordi inntrykket i storbyene er at det er skadelig. Du kan ha masse god kommunikasjon med de lokale, men så blir inntrykket likevel at det ikke er bra*».

Informantene om å jobbe med ansvarlighet

I de fleste intervjuene er det lovkrav og reguleringer fra myndigheter som peker seg ut som de viktigste driverne av bedriftens arbeid med ansvarlig næringsliv, både i svarene på det konkrete spørsmålet («hva tenker du på som drivere for systematisk arbeid med ansvarlig næringsliv?») og når temaet kommer opp i andre sammenhenger.

Mange trekker også fram andre faktorer. Blant annet er de gjennomgående opptatte av at det er grunnleggende viktig for de som jobber der – både ledere og ansatte – at bedriften oppfører seg anstendig. Ett eksempel på dette er fra informanten som er bærekraftsansvarlig innen oppdrett:

«Selvfølgelig er krav og forventninger absolutt sterkeste driver. For eksempel innenfor miljøområdet, settes det rensekraft, må man bygge renseanlegg. Så enkelt er det. (...) Også forventninger fra egne ansatte – viktig at man fremstår som en seriøs bedrift som tar bærekraft på alvor. Men forventninger fra myndigheter og lovkrav er det aller mest effektive. Det er det som gjør at det går fort». (F)

Informanten fra anleggsbransjen svarer først at for ham er dette noe som «*ligger i blodet. Utgangspunktet er at det skal være kjekt å gå på jobb*». (B) På spørsmål om hva han tenker om myndighetenes reguleringer og lovkrav om ansvarlighet, er svaret: «*Det hjelper at det kommer utenfra. Det er spirit i hverdagen. Tar det som en utfordring. Og så tar det tid å implementere nye ting i en bedrift, eller i en bransje*».

Ikke alle er like entusiastiske når det gjelder myndighetenes rolle. Informanten fra bemanningsbransjen svarer også først «*menneskene*» (E) - men på oppfølgingsspørsmål om hva han tenker om myndighetenes rolle, er svaret: «*Ikke det viktigste – tvert imot*». Han synes det er alt for mye regulering og alt for mange krav, og akkurat nå er han opprørt over et forbud mot bemanningsbyrå i osloområdet: «*Det er helt bak mål. Kjenner mange som har gått konkurs fordi staten ikke skal bruke bemanning*».

Én informant bruker spørsmålet som inngang til å snakke om at hos dem er det (også) drivende at et rykte for ansvarlighet styrker posisjonen deres i markedet:

«Omdømme er viktig for oss. Går jo på kvalitet. Vi skal bli den foretrukne arbeidsgiveren og leverandøren i markedet. Vi blir aldri størst, men skal bli foretrukket. Og i bunnen – vi må selvfølgelig holde oss innenfor lovverket, men vi må gå for mer enn det. Omdømme og kvalitet». (A)

På spørsmål om han opplever satsing på ansvarlighet som et konkurransefortrinn, svarer han: «*Ja, helt klart. Særlig i offentlige anbud. De skal kjøpe billigst, mens vi argumenterer med at 'du må se på hele bildet' – og det klarer vi ofte å få til. Når det står*

100 % pris, leverer vi ikke. De får vi ikke uansett». Han legger til at «med private kunder er det på en helt annen måte».

Denne forskjellen mellom offentlig og privat sektor går igjen når informantene får spørsmål om hvordan arbeidet deres med ansvarlighet virker inn i anbudsrunder – men det er ikke *bare* en forskjell etter sektor. Noen merker også forskjell på små og store kunder. Informanten fra anleggsbransjen svarer på et spørsmål om hvorvidt bedriftens innsats for ansvarlighet har noe å si for om de får oppdrag, med: *«Nei, vektes ikke. Kun kvalitet til syvende og sist ... eller – dette går litt opp og ned. Plutselig blir det fokus på det, og vi har noen store kunder som [bryr seg]»*. (B)

På spørsmål om dette er noe de har møtt på i anbudsrunder (som del av utlysninger fra kunder), svarer informanten som jobber med programvareutvikling: *«Opp mot kommuner (...) der kan man kanskje se det. Og i anbudsprosesser mot politiet og sånt, der er slike ting tydelig vektet»*. (H) På oppfølging om hvorvidt han har opplevd at det har vært tema også i privat sektor, er svaret: *«Nei. Men vi bruker det for så vidt, når vi gir tilbud. Men de små bryr seg lite om det»*.

Informanten som leder en offshore forsyningsbedrift, svarer på et spørsmål om hvorvidt ansvarlighet er tema i konkurranser om oppdrag, med: *«Vanskelig for oss å vite. Vi har ikke møtt noen utfordringer, for å si det sånn»*. (C) Når bedriftens bærekraftsansvarlige får samme spørsmål, er svaret:

«Veldig godt spørsmål (...) alle vil jo egentlig drive forsvarlig, og drive sikkert og ta vare på menneskerettigheter, og drive bærekraftig og langsiktig. Men når det kommer til kostnader, kan det ofte være at kunder velger et billigere alternativ fordi vi har sikkerhetsreguleringer som koster litt mer. Man kan tape på det fordi vi driver sikkert. (...) Vært borti at kunder heller velger noen andre som er litt billigere; at kostnaden er et stort, stygt monster». (D)

Organisering av arbeidet i informantbedriftene

Et annet tema som kommer opp i sammenhengen «drivere for ansvarlighet», er store eierselskap som legger føringer for bedriftens innsats på feltet. Flere av informantene jobber i bedrifter der et morselskap, eller andre overordnede strukturer, har stor betydning for bedriftens arbeid med ansvarlighet. Et tydelig eksempel på dette kommer fra informanten som leder en programvareleverandør. På spørsmålet om hvordan arbeidet med ansvarlighet er *organisert* hos dem, svarer han at bedriften hans de siste årene har vært datterselskap av et veldig stort, internasjonalt konsern med norsk hovedsete.

«Der er det retningslinjer, krav, guider, kurs, opplæring – vi får det i regi av dem, og blir fulgt opp jevnlig. I styremøter, og delvis også månedlig (...) når jeg sier at jeg ikke vet noe om [OECDs retningslinjer], kan det godt være at [morselskapet] gjør det. Og vi er 100% compliant i forhold til dem.» (H)

Når han senere får spørsmål om 'viktige drivere for ansvarlighet', svarer han slik:

«[Viktigste driver er] bevisstheten rundt det i en organisasjon som oss ... vi har jo til dels regelverket som gjelder, [og] vi har i varierende grad folk som jobber med det, og er opptatte av det. Og yngre som har kommet inn er jo gjerne opptatte av bærekraft. Men jeg må si – da jeg kom inn i [Morselskap] – hadde ikke det samme fokuset før. Vi kom inn samtidig som jeg tok over som daglig leder, og da går det litt av seg selv».

Informanten fra bemanningsbransjen forteller at bedriften er i ferd med å bli del av en større gruppe, som har gått inn i selskapet hans med 80 prosent. Planen på sikt er å «fusjonere disse to selskapene», men de er ikke i mål ennå. Han kommer inn på dette med føringer ovenfra når han svarer på et spørsmål om aktsomhetsvurderinger:

«I fjor kom lovkravet til oss, fordi vi har så og så mye i omsetning og så videre ... Vi har jo få leverandører, det er jo Canon og sånt, men vi sender jo ut til de vi har. I forbindelse med at vi har blitt en del av [___], vil jo de at vi skal gjøre som dem». (E)

Også i flere av de andre bedriftene skjer det store og små ting med organiseringen av arbeidet med ansvarlighet. For eksempel forteller informanten som leder en offshore forsyningsbedrift (på direkte spørsmål) at de relativt nylig utvidet staben sin med «en som er ansatt for å drive det med bærekraft. Følge opp regelverk, og ... egen bærekraftsansvarlig». (C) Han har ikke opplevd noen utfordringer med organisering eller ressursbruk i forbindelse med satsingen.

Den omtalte bærekraftsansvarlige, som har vært der siden høsten 2024, tenker på seg selv som «HSEQ-manager». Hun er den eneste faste, men «Drar inn folk når jeg trenger påfyll. Akkurat nå er det helt greit at det bare er meg». (D)

På spørsmål om hva som er utfordrende i organiseringen av arbeidet, svarer hun:

«Å holde tritt med hvordan markedet endrer seg. Alle lovverkene som kommer ut for hver dag som går. Der kan det være litt vrient, man må holde tunga rett i munnen. Det er så store globale endringer som skjer så fort. Og så skal det implementeres inn i maritimt lovverk, norsk lovverk ... mye endringer nå».

Informanten som leder en stor, internasjonal tjenesteyter, forteller at de «har en egen avdeling for bærekraft og kvalitet. (...). Også mangfold, vi har jobbet med mangfold. (...) akkurat nå vurderer vi å slå dem sammen, for å styrke kvalitet og HMS. Det blir mer og mer fokus på begge». (A)

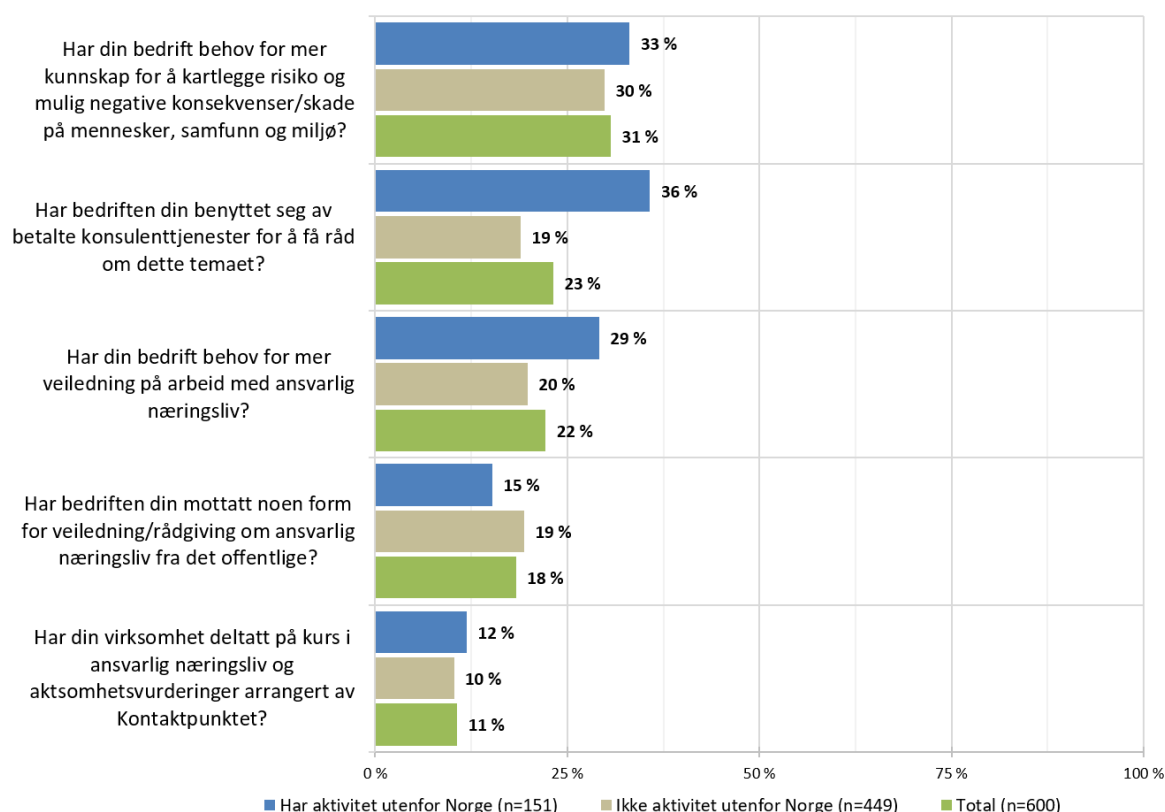
Også i bedriften fra klesbransjen er stillingen som bærekraftsansvarlig relativt fersk – informanten begynte høsten 2025 – men både bedriften og informanten har omfattende erfaring fra feltet. Hun ble ansatt (blant annet) for å jobbe med en ny ISO-sertifisering bedriften skal ta, og for å kartlegge kompetansebehov i bedriften:

«Har utarbeidet (...) oversikt over kompetanse som vi skal ha. Det er en matrise som sier noe om hva vi bør ha kompetanse på. Det vil si: Butikksjef, butikkmedarbeider, styreleder, HR-leder, bærekraftsansvarlig ... alle rollene, og så kompetanseområder jeg mener mange må ha koll på: Miljø, bærekraft, klimaregnskap ... hvem trenger oversikt over kjemikalier? Hvem trenger oversikt over åpenhetsloven/aktsomhetsvurderinger? Jeg, som er bærekraftsansvarlig, skal være ekspert på det. Daglig leder skal ha god oversikt, og resten skal ha det grunnleggende». (G)

Veilednings- og informasjonsbehov

I dette kapittelet presenteres bedriftsledernes veiledningsbehov og viktige informasjonskilder fra den kvantitative undersøkelsen. Neste kapittel tar for seg informantenes innspill om sine informasjonskilder og -behov.

Figur 27 – Samlefigur. Kunnskap og veiledning

31 prosent av bedriftene svarer at de har behov for mer kunnskap for å kartlegge risiko og mulige negative konsekvenser/skade på mennesker, samfunn og miljø. Dette er en lavere andel enn i 2019 og 2023, da andelen var henholdsvis 41 og 39 prosent.

- Det er ingen systematiske forskjeller etter bedriftsstørrelse i andelen som oppgir behov for mer kunnskap. Det er også små forskjeller mellom bedrifter med og uten utenlandsaktivitet.
- 16 prosent av bedriftene i Nord-Norge svarer at de har behov for mer kunnskap, noe som er en signifikant lavere andel enn i øvrige landsdeler.

23 prosent av bedriftene har brukt betalte konsulenttenester for å få råd om ansvarlig næringsliv/bærekraft.

- Det er en tydelig sammenheng mellom bedriftsstørrelse og andelen som har brukt betalte konsulenttenester. Blant bedrifter med 1–5 ansatte har 15 prosent brukt slike tenester, mens andelen øker til 60 prosent blant bedrifter med over 100 ansatte. Et tilsvarende mønster ser vi når bedriftsstørrelse måles etter omsetning.
- Bedrifter innen faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting har i mindre grad brukt konsulenter for råd for dette temaet enn øvrige bedrifter.
- Andelen som har brukt betalte konsulenttenester er høyere blant bedrifter med utenlandsaktivitet enn blant bedrifter uten slik aktivitet. Det samme gjelder for kjennskap til OECDs retningslinjer: 33 prosent av bedriftene som kjenner retningslinjene har brukt konsulenter, mot 16 prosent blant dem som ikke kjenner retningslinjene.

22 prosent av bedriftene har behov for mer veiledning om arbeid med ansvarlig næringsliv. Dette er en lavere andel enn i 2019 og 2023, da henholdsvis 33 og 31 prosent svarte det samme.

- 82 prosent av de minste bedriftene (med 5 eller færre ansatte) har svart at de *ikke* har behov for mer veiledning på arbeid med ansvarlig næringsliv. Dette er en høyere andel enn blant større bedrifter.
- For øvrig er det ingen signifikante forskjeller mellom bedriftene.

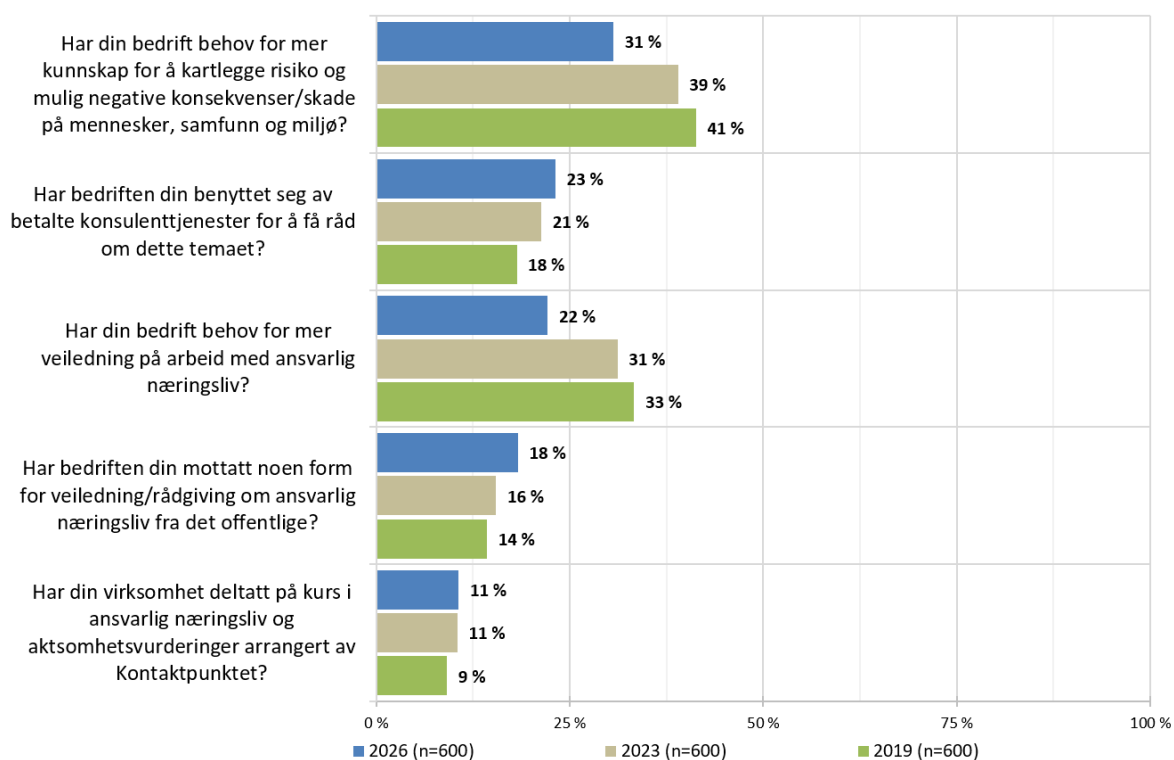
18 prosent av bedriftene har fått en form for veiledning om ansvarlig næringsliv fra det offentlige.

- 24 prosent av bedriftene som kjenner til OECDs retningslinjer, oppgir at de har fått offentlig veiledning. Dette er en signifikant høyere andel enn blant dem som ikke kjenner retningslinjene, hvor 14 prosent oppgir det samme.
- Andelen som har mottatt offentlig veiledning er lavest blant bedrifter innen industri, bergverk og utvinning, samt transport og lagring.

11 prosent av bedriftene oppgir at virksomheten har benyttet seg av kurs i ansvarlig næringsliv og aktsomhetsvurderinger arrangert av Kontaktpunktet, samme andel som i 2023 og omtrent som i 2019 (9 prosent).

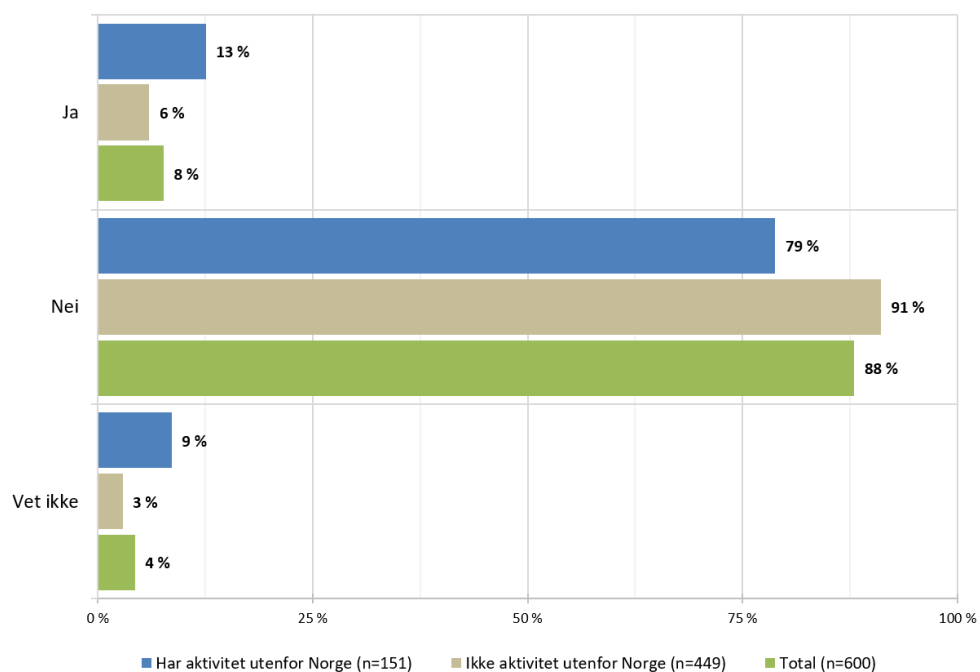
- Det er en sammenheng mellom bedriftsstørrelse (målt etter antall ansatte) og andelen som har benyttet Kontaktpunktets kurs, der de største bedriftene i større grad har brukt kursene. Kun 3 prosent av bedriftene med 5 eller færre ansatte har gjort dette, mot 23 prosent av bedrifter med over 100 ansatte. Det er imidlertid ingen signifikante forskjeller når bedriftsstørrelse måles etter omsetning.

Figur 28 – Kunnskap og veiledning- utvikling over tid.

Bedriftene ble spurt om de har brukt OECDs retningslinjer og verktøy. 8 prosent oppgir at de har gjort dette, mens 88 prosent svarer at de ikke har brukt dem. Bruken av OECDs retningslinjer og verktøy er doblet siden 2019.

Figur 29 – Har du brukt OECDs retningslinjer og verktøy?

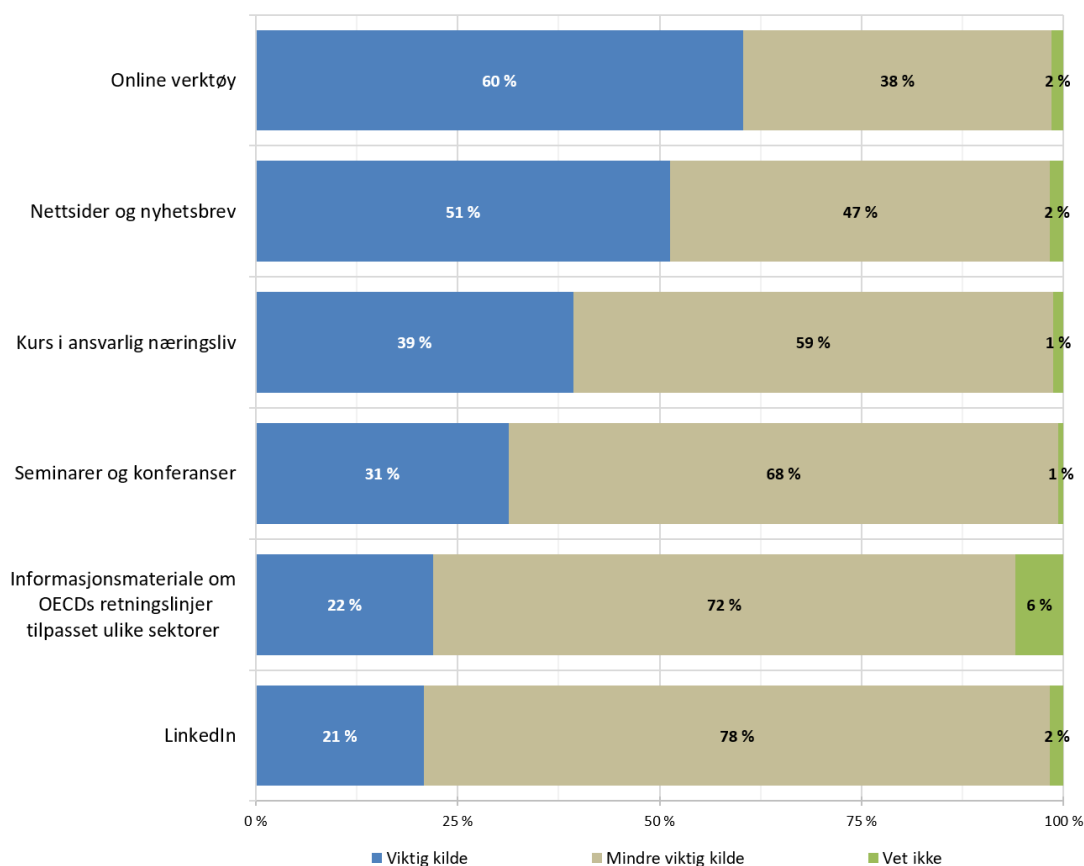

Andelen bedrifter som har brukt OECDs retningslinjer og verktøy, er betydelig større blant store enn blant små bedrifter, både målt etter antall ansatte og omsetning. Ikke overraskende er andelen også større blant bedrifter som kjenner til OECDs retningslinjer enn blant dem som ikke gjør det (17 prosent mot 1 prosent).

Bedrifter som oppgir at de har brukt OECDs retningslinjer og verktøy ble bedt om å spesifisere hvilke. Her er det et bredt spekter av svar, blant annet Miljøfyrtårn, bærekraftsrelaterte verktøy, korrupsjon, etiske retningslinjer, HMS og åpenhetsloven. Noen oppga også OECDs retningslinjer og OECDs veileder. Mange oppgir imidlertid at de er usikre eller ikke husker hvilke verktøy de har brukt.

Bedriftslederne ble bedt om å vurdere hvor viktige ulike informasjonskilder fra Kontaktpunktet er for bedriften. 60 prosent vurderer online verktøy som en viktig informasjonskilde, og dette fremstår samlet sett som den viktigste kilden for bedriftene. Dette vurderes viktigere blant bedrifter som kjenner til OECDs retningslinjer enn blant dem som ikke gjør det.

Figur 30 – Informasjonskilder. n=600

Rundt halvparten vurderer nettsider og nyhetsbrev som en viktig kilde. Denne kilden vurderes som viktigst blant de største bedriftene, både målt etter antall ansatte og omsetning. Nettsider og nyhetsbrev tillegges også større betydning blant bedrifter med aktivitet utenfor Norge og blant dem som kjenner til OECDs retningslinjer.

39 prosent vurderer kurs i ansvarlig næringsliv som en viktig kilde, mens 31 prosent vurderer seminarer og konferanser som viktige. Kurs regnes som viktigst blant bedrifter innen varehandel og reparasjon av motorvogner samt finans, forsikring og eiendomsvirksomhet, og blant bedrifter som kjenner til OECDs retningslinjer. Seminarer og konferanser vurderes som viktigst blant bedrifter med høy omsetning (over 100 millioner kroner) og innen finans, forsikring og eiendomsvirksomhet.

Informasjonsmateriale om OECDs retningslinjer tilpasset ulike sektorer og LinkedIn er de to informasjonskildene færrest vurderer som viktige, med henholdsvis 22 og 21 prosent. Begge kildene tillegges større betydning blant bedrifter med utenlandsaktivitet og blant dem som kjenner til OECDs retningslinjer. For informasjonsmateriale er betydningen også større blant store enn små bedrifter (målt i omsetning), mens LinkedIn særlig vurderes som viktig i bransjene informasjon og kommunikasjon samt faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting.

Informantenes informasjonskilder

Informantene synes i all hovedsak at tilgangen til informasjon på feltet er god, og det er lite de savner. I løpet av samtalene trekker nesten alle⁷ fram bransjeorganisasjoner og -forum som helt sentrale informasjonskilder. For eksempel svarer informanten fra anleggsbransjen dette på et spørsmål om eventuelle utfordringer i organisering av arbeidet med ansvarlighet:

«Viktig for oss å ha standarder som vi følger. (...) Vi har bygg og anlegg, verft og olje og gass, og så kommer fornybar-næring. Og da ønsker vi som selskap å følge med på dette. Og disse foreningene ... vi følger rett og slett bare med på foreningene, og stiller opp». (B)

Informanten som leder et bemanningsbyrå, ser på kunder som en viktig kilde: *«Vi får informasjon fra kundene våre, som de har bearbeidet, og som vi må etterleve. Jeg lager ikke noe, men følger det norske regelverket. Og så må vi etterleve det kundene krever at vi skal dokumentere». (E)*

Det er informanten fra klesbransjen som er aller mest fornøyd med informasjonen hun har tilgang til:

«Vi er medlem av Etisk handel og Virke, og det er knallbra. De har alt jeg trenger av kursing og malverk, jeg savner ingenting. Men de som ikke er medlem av Etisk handel, trenger nok noe ... Kjempeimponert over Etisk handel. Virke har også steppet opp gamet. Rett og slett knallbra». (G)

Informasjonsbehov i dybdeintervjuene

Siden informantene generelt er fornøyd med tilgangen på informasjon, er det ikke overraskende at det ikke kommer fram mange udekte informasjonsbehov – men *noe* har de på hjertet:

Én synes det er vanskelig med GDPR, og forteller at *«Datatilsynet stiller ikke på møter for å svare på spørsmål – de vil bare forklare hva vi skal gjøre. Bransjen ønsker seg en bedre dialog enn i dag». (A)*

Informanten fra anleggsbransjen forteller at han godt kunne tenkt seg litt hjelp med Chat GPT, som han har tatt i bruk for å effektivisere oppfølgingen sin av bedriftens innsats på feltet. Han bruker KI til å forberede møter:

⁷ Alle bortsett fra informant H – som får all informasjonen han trenger fra morselskapet – men også han har mye kontakt med bransjeorganisasjoner.

«... så får du litt retningslinjer. Og vi samler alt av hendelser og rapporter, og så [får vi ut] hva skal vi jobbe med neste måned. Har fått en del hendelser der det står ‘__ har ikke skjønt veiledningen’, og de [hendelsesrapportene] blir til ‘jobb med kompetansen’ hos Chat GPT. (...) effektiviserende». (B)

Informanten fra oppdrettsbransjen etterlyser bedre informasjon om hvordan de skal forholde seg til nye rapporteringskrav. Hun sitter med en ny energirapportering de er pålagt, og forteller at *«fristen er i oktober, og så har de ikke bestemt hvordan vi skal rapportere ennå ... vi blir stadig pålagt dokumentasjonskrav, men så er de egentlig ikke klare til å motta informasjonen. (...) [savner] den typen kommunikasjon [fra myndighetene]». (F)*

På oppfølgingsspørsmål om det hun savner rett og slett er tydeligere standarder for hva som kreves av dem, svarer hun: *«Ja – så vi kan lage autorapporter. Kan ikke gjøre alt manuelt, må kunne lage automatiske rapporter».*

Informanten fra klesbransjen savner (som nevnt) ikke informasjon selv, men hun har noen innspill å komme med om informasjonsbehov på feltet. Blant annet forteller hun at:

«Etisk handel synes EUs nye standard for de mindre selskapene er tynn på etisk handel. (...). I en ideell verden ville jeg tenkt at det å promotere rammeverket som EU lager for alle, at dere hjelper EU å dytte det frem ... ett rammeverk, ville jeg hatt, så slipper man forvirring. Blir så handlingslammet at man ikke klarer å gjøre noen ting». (G)

Ellers kan det nevnes at da det ble gjort en lignende runde med dybdeintervju i 2023, var flere av informantene usikre på hvor mange ledd i en leverandørkjede som måtte vurderes i forbindelse med åpenhetsloven (og hvor grundige vurderingene måtte være). Problemstillingen kom langt sjeldnere opp i denne runden, men er til stede hos informanten som er bærekraftsansvarlig i en offshore forsyningsbedrift:

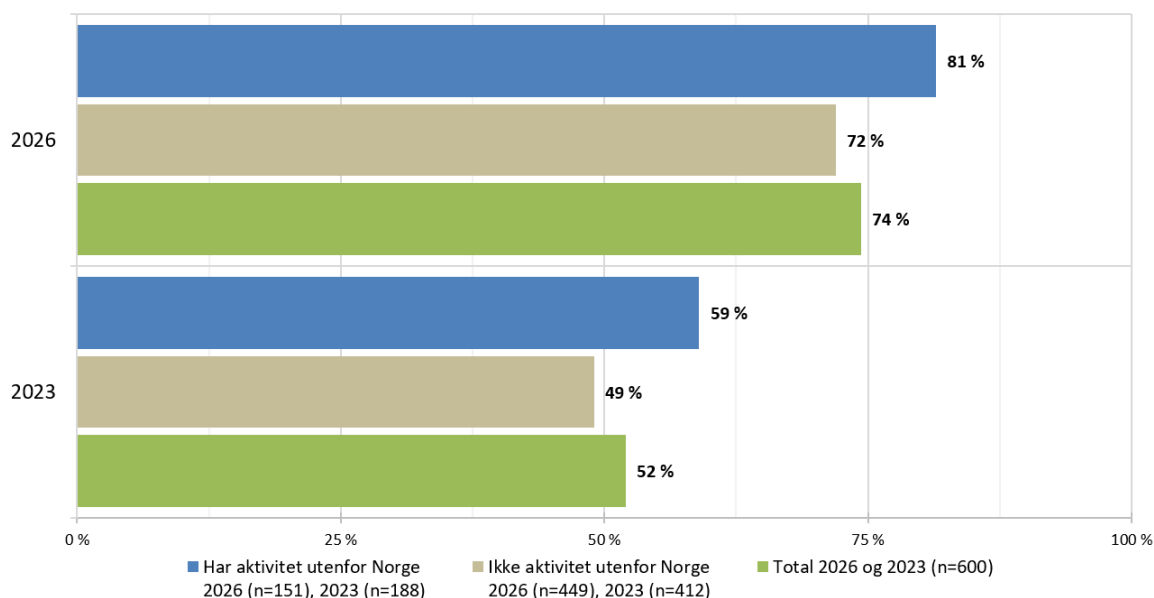
«[Det er] uklart hvor mye tid og ressurser vi skal bruke på underleverandørers underleverandører. Vi har jo nettopp begynt med dette, og vi kommer ikke fram til et ordentlig krav. Vi kan vurdere leverandørs leverandør, men jeg kan ikke sitte i to måneder og finne ut av neste ledd». (D)

Åpenhetsloven har blitt bedre kjent

I dette kapittelet presenteres bedriftenes kjennskap til og forhold til åpenhetsloven.

Totalt 3 av 4 bedrifter kjenner til åpenhetsloven. Dette er en klar økning fra 2023, da dette gjaldt rundt halvparten av bedriftene. Av bedriftene med aktivitet utenfor Norge, svarer 8 av 10 at de har kjennskap til åpenhetsloven. Det er ikke signifikante forskjeller mellom de med og uten utenlandsaktivitet.

Figur 31 - Kjenner du/din virksomhet til åpenhetsloven?

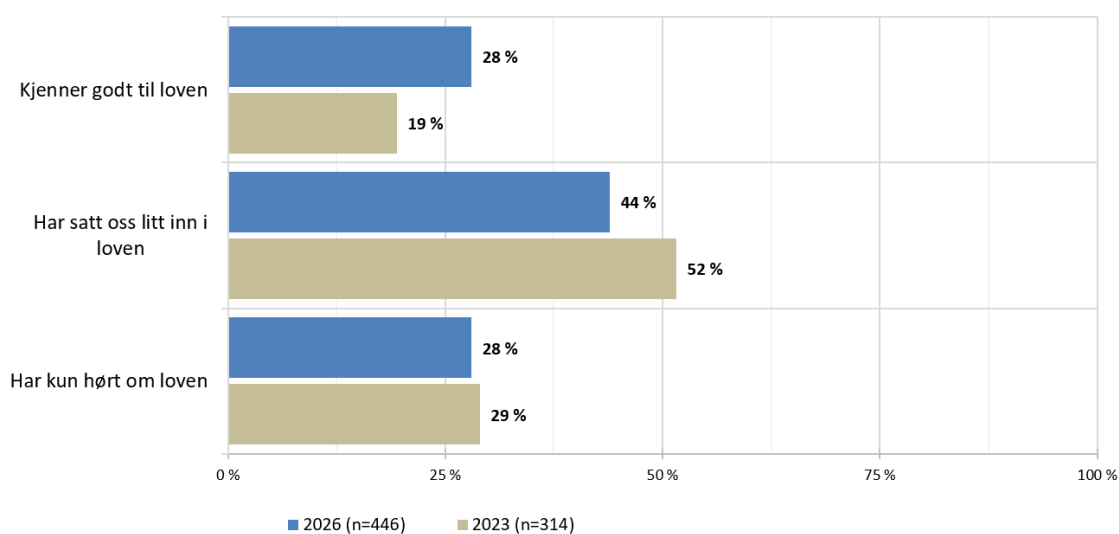

Kjennskap til åpenhetsloven øker med bedriftsstørrelse. I ytterpunktene har 62 prosent av bedriftene med 1–5 ansatte hørt om loven, mens 95 prosent av bedriftene med over 100 ansatte har hørt om den. Også målt etter omsetning er sammenhengen med bedriftsstørrelse relativt lineær, og kjennskapen er klart størst blant de største.

88 prosent av dem som kjenner til OECDs retningslinjer, og 89 prosent av dem som kjenner til Kontaktpunktet, kjenner også til åpenhetsloven. Det er nokså små forskjeller mellom bransjer og landsdeler.

De som svarte at de kjente til åpenhetsloven (totalt 446 bedrifter) fikk flere oppfølgingsspørsmål. Først ble de bedt om å vurdere egen kjennskap til loven. 28 prosent av bedriftene med kjennskap til åpenhetsloven kjenner godt til loven, en økning fra 19 prosent i 2023. Videre svarer 44 prosent at de har satt seg litt inn i loven, mens 28 prosent kun har hørt om den. Bedrifter med aktivitet utenfor Norge har bedre kjennskap til loven enn bedrifter som kun opererer i Norge.

Figur 32 - I hvilken grad kjenner din virksomhet til åpenhetsloven?

Det er signifikante forskjeller etter bedriftsstørrelse, der de største bedriftene har best kjennskap til loven. 7 av 10 bedrifter med over 100 millioner kroner i omsetning, og drøyt 6 av 10 bedrifter med over 100 ansatte, svarer at de kjenner godt til loven. Dette gjelder kun 16 prosent av bedrifter med under 2 millioner kroner i omsetning og 15 prosent av bedrifter med inntil 5 ansatte.

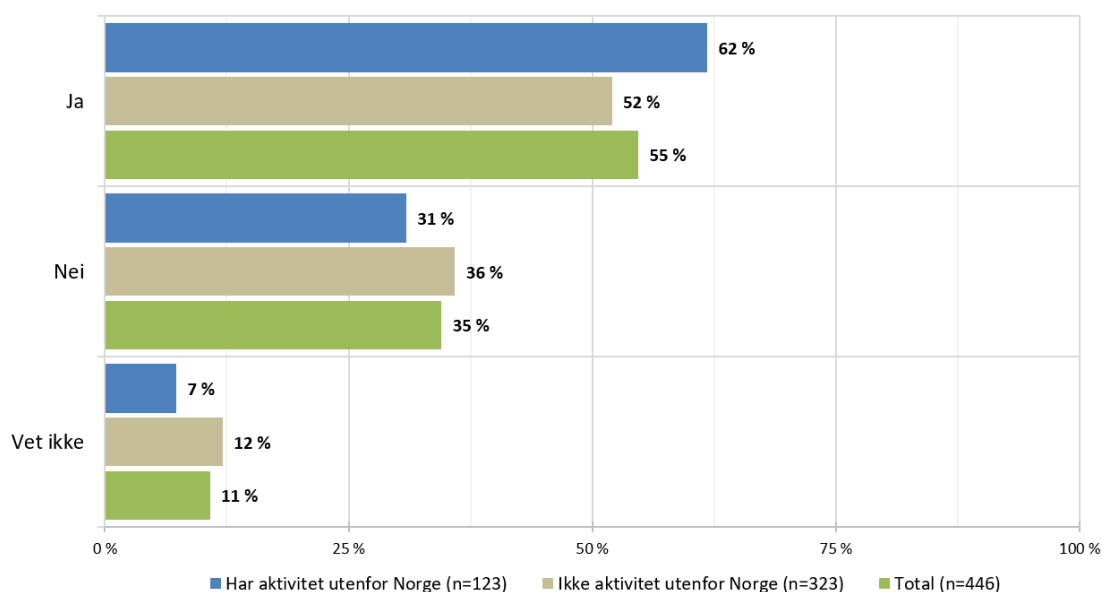
Kjennskapen til åpenhetsloven er best blant bedrifter innen industri, bergverk og utvinning, og dårligst blant bedrifter innen jordbruk, skogbruk og fiske. Også innen kulturell virksomhet, fritidsaktivitet og undervisning er andelen med god kjennskap lavere enn i øvrige bransjer.

Bedriftslederne som kjenner til åpenhetsloven ble deretter, i et åpent spørsmål, spurt om hvilke endringer den har ført til. Flere peker på økt bevisstgjøring som en sentral endring. Mange nevner også innsyn og åpenhet, samt økt deling av kunnskap. Videre trekkes endringer i rutiner og prosedyrer frem, blant annet knyttet til personalhåndtering, leverandørvalg, bestillinger og anbudsprosesser. Noen fremhever også økt rapportering og merarbeid som en konsekvens av loven. Samtidig svarer mange at loven ikke har ført til endringer, eller at de er usikre.

Videre ble de spurt om deres virksomhet er omfattet av åpenhetsloven. Det ble ikke opplyst om hvilke kriterier som gjelder for å være omfattet av loven; bedriftslederne ble bare bedt om å svare ja eller nei.

Over halvparten (55 prosent) svarer at de er omfattet av loven. 35 prosent svarer at de ikke er det, og 11 prosent svarer at de ikke vet om de omfattes av loven. Andelene er omtrent som i 2023.

Figur 33 - Er din virksomhet omfattet av loven?

Det er ingen signifikante forskjeller mellom bedrifter med og uten utenlandsaktivitet. Samtidig er andelen som oppgir at bedriften er omfattet av loven, høyere blant dem som kjenner til OECDs retningslinjer, sammenlignet med dem som ikke gjør det.

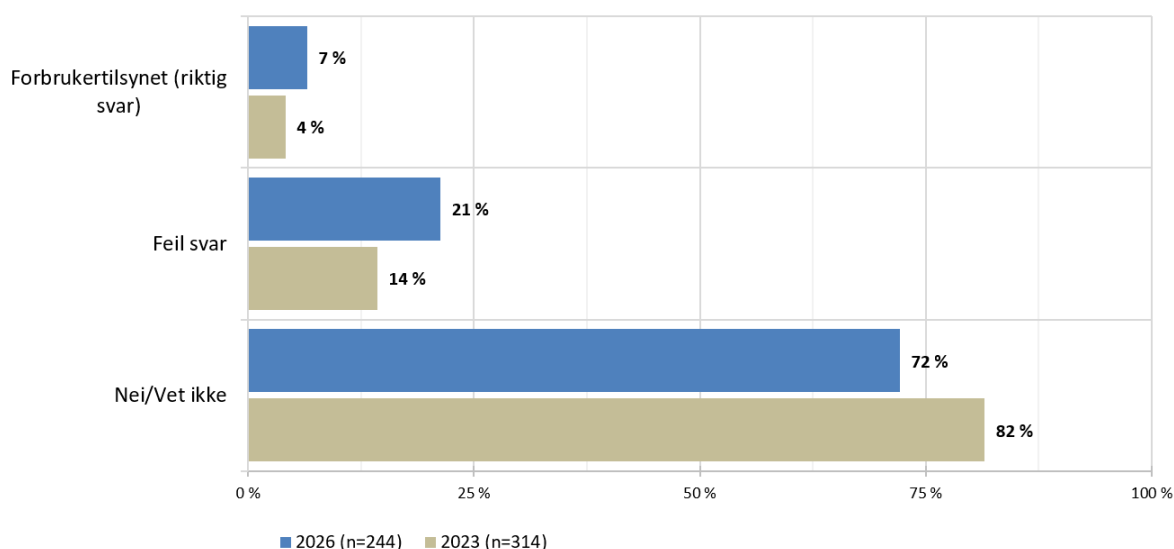
Det er en tydelig sammenheng mellom bedriftsstørrelse og hvorvidt bedriften er omfattet av loven. Rundt 3 av 10 bedrifter med under 2 millioner kroner i omsetning eller med 1–5 ansatte oppgir at de er omfattet, mens dette gjelder rundt 9 av 10 bedrifter med over 100 millioner kroner eller mer enn 100 ansatte.

Fordelt etter bransje er andelen som oppgir at de *ikke* er omfattet av loven størst blant bedrifter innen informasjon og kommunikasjon, samt faglig vitenskapelig og teknisk tjenesteyting.

De som svarte at de kjenner til åpenhetsloven og er omfattet av loven (totalt 244 bedrifter), ble videre spurt om hvilke områder de opplever som mest utfordrende i arbeidet med å etterleve åpenhetsloven. Dette var et åpent spørsmål. Svarene som går igjen flest ganger er at de ikke opplever noen utfordringer, eller at de er usikre. Blant dem som peker på utfordringer, fremheves særlig det å ha oversikt og kontroll over leverandør- og produksjonskjeder. Noen nevner også rapportering samt tidsbruk/kapasitet som krevende.

De samme bedriftslederne (totalt 244) ble deretter spurt om de vet hvem som fører tilsyn med åpenhetsloven. Respondentene fikk ikke oppgitt alternativer. Totalt 7 prosent (16 bedrifter) visste at Forbrukertilsynet fører tilsyn med åpenhetsloven.

Figur 34 – Vet du hvem som fører tilsyn med åpenhetsloven? (Bedrifter med kjennskap til loven, n=244)

Informantene om åpenhetsloven

Alle informantbedriftene er omfattet av åpenhetsloven – og det går stort sett helt fint:

«Mye rapportering og mye ting som skal svares ut og spørres ut. Men ikke en stor greie. (...) Bevisstgjøring selvfølgelig, og det er jo positivt». (A)

«Kundene har fokus på dette også. Det hjelper når de store går foran og forteller oss små hvordan de jobber». (B)

«Kommet for å bli – bare å forholde seg til det som er. Ingen spesielle utfordringer. Ikke endret noe». (C)

«Åpenhetsloven har nok ikke endra praksis, men nå må vi ha et skriv om det.» (D)

«Egentlig ikke påvirket, vi gjør som vi alltid har gjort. Bare litt mer jobb som vi blir pålagt». (E)

«Tenker at det er veldig bra. Kan jo selvfølgelig ta litt av, hvis det kommer veldig mange sånne krav – men da må man bare ha gode systemer for å ha det tilgjengelig. Man bør jo ikke ha noe å skjule». (F)

«Dette er kjempenyttig for vår bransje. (...) En som kjøper inn ferdig produserte plagg har jo mye mindre kontroll med hvilke fabrikker og leverandører som brukes. (...) Og da er det veldig viktig at åpenhetsloven sier at du skal ha kontroll. Kjempebra – fantastisk». (G)

«Ikke vært problematisk for oss i det hele tatt. Samfunnsmessig bra at vi har det. Gir innsikt i et krevende tema». (H)

Den eneste direkte *motforestillingen* mot åpenhetsloven kommer fra informanten som leder et bemanningsfirma. Han forteller at han «*sitter med den akkurat nå ... skal sende ut brev til leverandørene mine. I fjor kom lovkravet til oss, fordi vi har så og så mye i omsetning, og så videre ... Vi har jo få leverandører, det er jo Canon og sånt, men vi sender jo ut til de vi har*». (E)

Han misliker loven først og fremst fordi han ikke ser verdien av at de omfattes av den:

«*Synes det er tull, rett og slett. Det blir for mye. Vi har jo så mye annet som vi dokumenterer ovenfor kundene allerede, som går på det samme. Blir litt for mye av det gode. (...) Kan jo forstå det for de største, men det å bare basere det på omsetning og ansatte ... det burde være andre kriterier som legges til grunn for at man blir fanget opp av åpenhetsloven*».

Når han så blir spurt om hvorfor han ikke synes akkurat hans bedrift burde være omfattet av åpenhetsloven, er svaret: «*Vi har jo bare norske leverandører. Er ikke noe humbug med dem, lissom. Hadde vi drevet med selskaper i Namibia, hadde ting vært litt annerledes, hvis du skjønner*».

Flere informanter kommer inn på dette med at norske leverandører er «trygg grunn». Informanten som er bærekraftsansvarlig i en offshore forsyningsbedrift, forteller for eksempel om arbeidet sitt med aktsomhetsvurderinger at:

«*Risiko ligger i leverandørkjeden, ja. Ikke kundekjeden eller egen aktivitet. Men fra alle de vi har lagt inn, har vi en ganske god risikoprofil. De fleste leverandørene er norske, og de får ganske god score – og så har vi et par utenlandske, som har fått litt høyere score. Og det vil vi bruke mer fokus på. Tror ikke [bedriften] har hatt en slik oversikt før, så det er gøy å se nå. Veien blir litt til som vi går i den stillingen her*». (D)

Informanten som leder en stor tjenesteyter, kommer inn på temaet mot slutten av intervjuet – når han reflekterer rundt behovet for denne typen regulering: «*Vi er jo ikke oljesektor, eller en kjempestor eksportbedrift. (...) Vi er en del av en verdikjede, og alle sjekker. Det er fint, det. (...) Vi har også valgt norske leverandører på uniformering, for eksempel. Som vi vet at sjekker at det som er produsert i Kina er OK, at det ikke er barnearbeid, og så videre*». (A)

Ingen av informantene har en oppfatning av at åpenhetsloven har særlig stor *praktisk* betydning for dem. For de som ikke selv er bærekraftsansvarlige, er det først og fremst en ekstra rapport å lese, mens de som er bærekraftsansvarlige (og har erfaring fra tiden før loven), mener de jobber omtrent som før.

Selve jobben med å dokumentere i henhold til åpenhetsloven, ligger heller ikke nødvendigvis hos de som jobber med bærekraft. Informanten fra oppdrettsbransjen forteller at «*det var juristene våre i Oslo som fikk i jobb å lage en aktsomhetsvurdering, sammen med innkjøp. Og så henter de inn kunnskap fra oss om hvordan det er med*

risiko lokalt. (...) Vi har et stort Excel-dokument, [der forskjellige legger inn sine bidrag], som blir en risikovurdering». (F)

Informanten som er bærekraftsansvarlig i en offshore forsyningsbedrift, og som har direkte ansvar for bedriftens aktsomhetsvurderinger, får spørsmål om hun tror det kan være sammenheng mellom åpenhetsloven og det at stillingen hennes ble opprettet. Det tror hun ikke, men hun legger til at:

«Dette går jo hånd i hånd – menneskerettigheter og arbeidsforhold er jo bærekraft. (...). Åpenhetsloven kommer under temaet, men bærekraft er et utrolig stort tema. (...) at jeg ble ansatt til å jobbe med bærekraft derfor, tror jeg ikke. Det var heller andre [regelverk og krav]». (D)

Det er informanten fra klesbransjen som er mest engasjert i loven og hva den kan utrette. Hun peker særlig på sin egen bransje:

«Vår bransje – eller, ikke bare min, men spesielt min – det er så viktig at vi har noen som pusher oss, og gjør at vi faktisk tar disse samtalene eller sender ut disse spørsmålene. Jeg tror jo at mye av det som kommer tilbake er bullshit, men ofte får man indikatorer på at ‘dette høres for bra ut til å være sant’». (G)

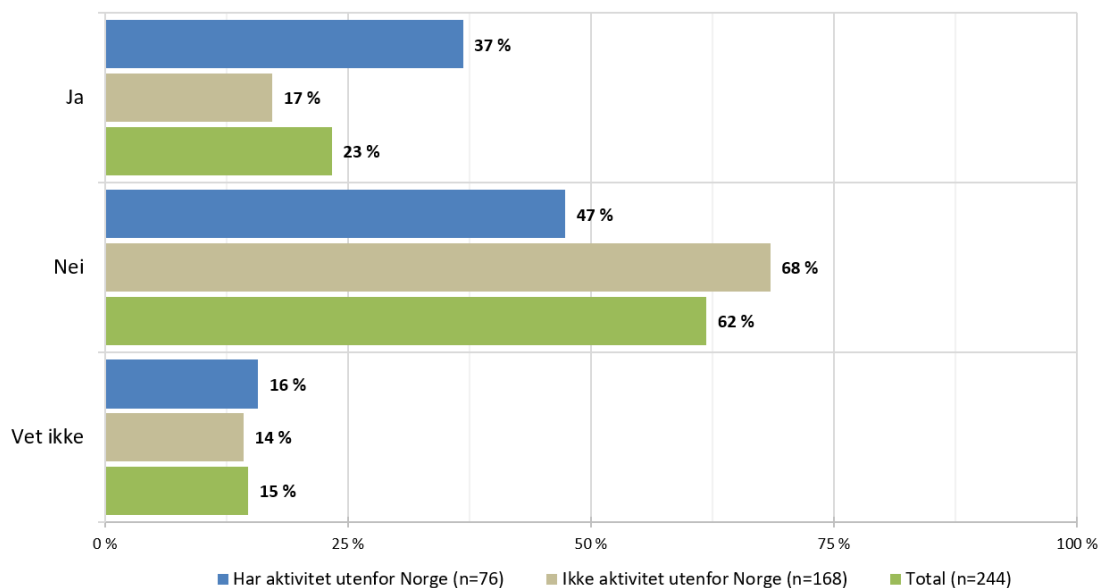
Når hun får høre at det er enkelte som synes loven er unødvendig, blir hun direkte opprørt: *«De har ikke forstått problemet. (...) Det er så dårlig gjort, verden er så urettferdig, og at norske bedrifter sutrer over at det er for mye kontroll – de burde sett hvordan verden fungerer».* Hun dreier også samtalen (tilbake) til EUs ambisjoner for næringslivet:

«Og det som er så fint, er at EU har forstått dette her. Og satt en overordnet målsetning. (...) Vi skal dreie økonomien til en mer bærekraftig økonomi. Og da er det både økonomisk vekst, miljøutfordringer og sosiale forhold. Vi skal vokse, men ikke bruke nye ressurser. (...) Og den overordnede målsetningen er så bra. Vi skal ta vare på menneskene og miljøet rundt. Norske bedrifter – forstår det, når man sitter på sin egen norske tue, men (...) veldig mange norske virksomheter er veldig lite hands-on på problemer ute i verden. (...) nå ble jeg skikkelig irritert».

Informasjonskrav etter åpenhetsloven

De 244 bedriftene som svarte at de er omfattet av åpenhetsloven, ble også spurt om virksomheten har mottatt informasjonskrav etter åpenhetsloven. Totalt 23 prosent av bedriftene svarer at de har gjort det, og andelen er større blant bedrifter med utenlandsaktivitet (37 prosent) enn uten utenlandsaktivitet (17 prosent). Det er ikke signifikante forskjeller mellom 2023 og 2026.

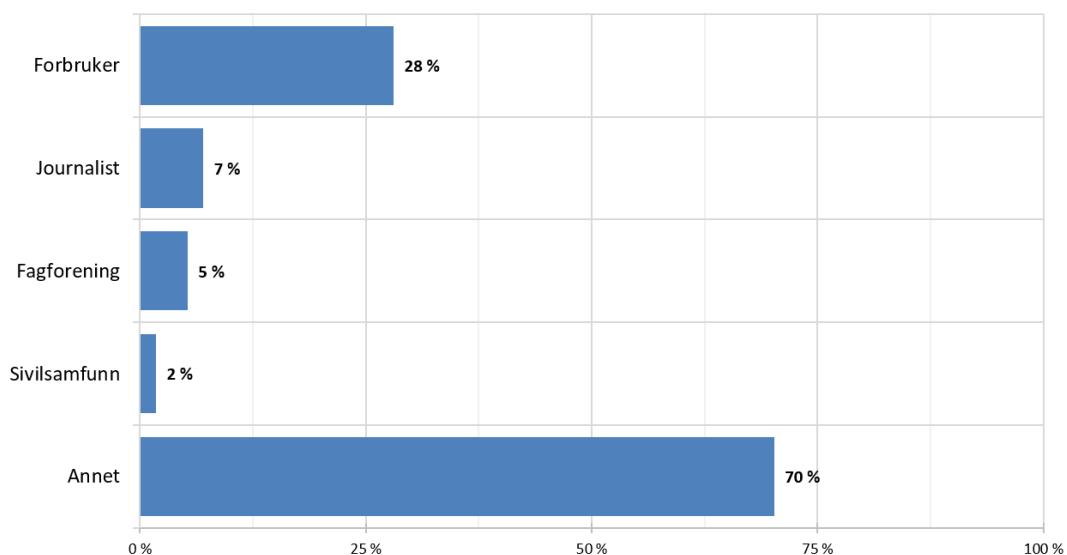
Figur 35 - Har virksomheten mottatt informasjonskrav etter åpenhetsloven? (Bedrifter med kjennskap til loven, n=244)

Andelen som har fått informasjonskrav etter åpenhetsloven er størst blant bedrifter med størst omsetning (43 prosent blant dem med over 100 millioner kroner i omsetning). Det er imidlertid ikke signifikante forskjeller når bedriftsstørrelse måles etter antall ansatte.

Bedriftene som oppgir at de har mottatt informasjonskrav etter åpenhetsloven (57 bedrifter), ble spurt om hvem kravene kom fra.

Figur 36 - Hvem har bedriften mottatt informasjonskrav fra? Flere svar mulig (n=57).

28 prosent oppgir at de har mottatt informasjonskrav fra en forbruker. 7 prosent har mottatt krav fra en journalist og 5 prosent fra en fagforening. 70 prosent oppgir at kravene kom fra andre aktører. Mange svarer at de ikke vet eller ikke husker. Blant de som har

spesifisert andre aktører, nevnes særlig bankforbindelser, leverandørkjede og samarbeidspartnere, samt revisor.

Informantene om informasjonskrav

Bare én av informantene (H) jobber i en bedrift som, så vidt han vet, *ikke* har mottatt informasjonskrav etter åpenhetsloven. To har en del erfaring med slike krav, og bruker litt tid på det i samtalen. Informanten fra den største bedriften forteller at de får et krav omtrent en gang i kvartalet – *«seinest i forrige uke. [En firmakunde] har fått spørsmål selv, og da får vi en blekke. Mye rapportering og mye ting som skal svares ut og spørres ut. Men ikke en stor greie»*. (A)

Kravene de mottar er ofte generelle begjæringer fra kunder som trenger informasjonen for å oppfylle krav som stilles til *dem*, gjerne i forbindelse med anbud. De har også *«noen 'jeg vil se mappa mi'-saker, der [privatpersoner] vil vite hvilke registre de er i ... Men det er mye det at vi er en del av en verdikjede. Vi har jo stort sett ikke sluttkunder»*.

Informanten fra oppdrettsbransjen forteller at de får informasjonskrav *«fra folk som er veldig politisk interesserte. (...) Ikke lenge siden en rådgiver i et politisk parti ville ha ganske mye informasjon. Vi får bare håpe han synes han fikk nok ... vi har jo ikke all informasjonen det blir spurt om»*. (F)

På oppfølgingsspørsmål om hva det er de ikke kan svare på, forklarer hun at de for eksempel ikke har informasjon om *«hvor mye kadmium slipper vi ut på ett år. Det kommer av kornprodukter i fôr, og vi vet jo hva som er i fisken – men vi vet jo ikke hvor mye fisken bæsjer ut igjen»*.

Hun forteller også at bedriften bruker en del tid på slike krav. Mange ansatte blir involverte, *«og noen vil utlevere alt, noen bare det de absolutt må. (...) Jeg er personlig veldig for at alt skal være mest mulig åpent. (...) Vi får se. Hvis det kommer veldig mange henvendelser, og de blir veldig detaljerte og folk klager og sånn, blir det et problem. Håper vi ikke kommer dit»*.

Informantenes erfaringer med aktsomhetsvurderinger

Når informantene får spørsmål om sine erfaringer med å «foreta aktsomhetsvurderinger for å identifisere risiko for negative konsekvenser for mennesker, samfunn og miljø», er det først og fremst de tre som jobber som bærekraftsansvarlige som beskriver konkrete situasjoner og arbeidsmetoder. Lederinformantene legger to litt forskjellige ting i begrepet. Det første er at en «aktsomhetsvurdering» er en etablert byråkratisk øvelse i forbindelse med åpenhetsloven. Oppgaven er ofte delegert til noen i bedriften, for eksempel HR eller HMS-ansvarlig, og leder (og styret) får dem presentert. De fleste synes dette involverer lite merarbeid og går helt greit, og de er generelt positive til loven.

«Ingen erfaringer [med aktsomhetsvurderinger] egentlig, er selv lite involvert. Vi har klare roller på hvem som håndterer og gjennomfører det. Vi har ting veldig på plass, stort sett. Stort sett blir rapporteringen en formalitet». (H)

«Nei, [ikke involvert, men] har vært veldig tydelig på at jeg ønsker å ha en veldig åpenhet i selskapet vårt. Vil bare ha en åpenhet, sånn et det blir en kultur hos oss». (B)

Noen av lederne har en oppfatning av at konseptet «aktsomhetsvurdering» treffer bedriften dårlig, siden kjerneaktiviteten deres ikke har noen nevneverdig påvirkning på miljøet rundt dem. Den største bedriften i undersøkelsen er en tjenesteyter. Bedriften har publisert sin (riktig nok korte) redegjørelse for aktsomhetsvurderinger etter åpenhetsloven, mens informanten svarte i den kvantitative undersøkelsen at bedriften hans ikke *gjør* aktsomhetsvurderinger. På direkte spørsmål om dette, forklarer han:

«Vi leverer jo til kunder – dette er ytre miljø. Vi leverer til store kunder som leverer til andre. Vi er bare en del av sluttkunden sitt system. Sluttkunden er den som vi leverer til, så de kan ta den aktsomhetsvurderingen. Vi er ikke de som påvirker miljøet rundt [arbeidssted]». (A)

Informanten som driver et bemanningsbyrå, er den eneste av lederne som selv produserer bedriftens redegjørelse – og den eneste som er direkte negativ til åpenhetsloven. Han sier noe lignende:

«Har jo [aktsomhetsvurderinger], men, igjen, det er kundene våre som avdekker risiko. Vi er ikke på site. De har systemer innenfor sitt [opplegg], og de fyller ut. Hvis ansatte føler at her er det utrygt å arbeide, skal det varsles om. Og dette har de møter om hver eneste uke på site, der de går igjennom det som har skjedd». (E)

Han bruker en (KI-basert) IT-tjeneste til det praktiske arbeidet med aktsomhetsvurderingene: *«Vi legger kundene inn i den, og påpeker hva vi ønsker å avdekke. Men vi gjør jo ikke mye med det, for det avdekkes jo ingen risiko».*

Det andre som går igjen når lederinformantene snakker om å kartlegge risiko, er at det å ha oversikt over slike ting gjør at de kan ivareta de ansatte bedre – for eksempel når det kommer til opplæring og hviletid. Flere snakker også om mangfold, kvinneandel og likelønn, og to forteller at bedriften nylig har gjort en innsats for å tilpasse klær/utstyr til kvinner.

Når de bærekraftsansvarlige får spørsmål om «aktsomhetsvurderinger», tar de utgangspunkt i en mer «faglig» forståelse av begrepet. For eksempel forteller informanten fra oppdrettsbransjen:

«Vi gjør jo det hele tiden – når det kommer til miljø. Dette er jo også en del av det å åpne arealer for oppdrett (...) og da er det jo med tanke på hensyn til miljø, eventuelle naboer og fiskerier. Det er jo en del av høringsprosessen. Lovfestet i norsk prosess». (F)

Informanten som jobber med forsyning til offshore, svarer på spørsmålet om erfaringer med aktsomhetsvurderinger at hun nettopp har skrevet «den til åpenhetsloven»:

«Jeg jobber mest med risiko på leverandørsida, og da kjører jeg dem gjennom et bærekraftsprogram der jeg plotter inn land, bransje og så videre. Da kan vi gjøre en risikovurdering før vi eventuelt tar inn nye leverandører. Og hvis vi har en som er high risk, så legger vi en plan. Kanskje vi sender ut skjema, stiller ekstra spørsmål (...) de som holder på i Kina har folk der nede nesten 24/7». (D)

På spørsmål om hun opplevde noe som vanskelig i forbindelse med rapporteringen, forteller hun at *«starten var vanskelig, da skulle jeg rapportere på hele verdikjeden. Som begynner med at naturressurser tas ut av bakken, og blir til skip ... og så er jo ikke våre kunder sluttbrukere heller, vi er midt i den verdikjeden. Å kartlegge den var en ganske stor jobb.»* (D)

Informanten fra klesbransjen har foretatt aktsomhetsvurderinger i henhold til krav og maler fra Etisk handel. Da har hun *«fått to ulike maler som handler om type materiale og aktsomhetsvurdering per materiale. For eksempel er det noen risikofaktorer forbundet med bomull som kanskje er litt annerledes enn polyester, både miljø og sosiale forhold».* (G)

Hun forteller videre at når det handler om land og regioner, altså risiko per region, er det andre kriterier som er vektet. *«For eksempel: Er det foretatt revisjoner de siste årene? Vært avvik? Har vi hatt hendelser? Er det et område som er preget av risiko for tvangsarbeid? Da har det kommet ut noen fabrikker vi bør sjekke nærmere».*

Ingen av informantene oppgir å ha erfaring med å gjenopprette skader på mennesker, samfunn og/eller miljø, men informanten som er bærekraftsansvarlig i en offshore

forsyningsbedrift, forteller at deres aktsomhetsvurderinger har ført til endringer hos leverandører: «I Kina [har de] stilt krav til leverandører etter vurderinger, og da har de faktisk tatt tak på byggeplassene, og bygd stillas, og begynt å bruke hjelm». (D)

Før hun begynte i jobben hun har nå, jobbet informanten fra klesbransjen med revisjon av andre bedrifters bærekraftsarbeid. Mot slutten av samtalen om åpenhetsloven, kommenterer hun at

«I de bedriftene jeg har vært ute hos, [har aktsomhetsvurderinger] vært en skrivebordsøvelse, vil jeg si. Men at den ikke har blitt fullt implementert – at de ikke har forstått poenget – det tror jeg vil komme etter hvert. Jeg tror det blir endring. Vi har sett det. Men ... det er fullstendig umulig for en bærekraftsgruppe å ha en jobb ved siden av, og samtidig oppfylle kravene som kommer». (G)

Informantene om CSRD

To av informantbedriftene er store nok til å være omfattet av EU sitt (relativt) nye rammeverk for bærekraftsrapportering, [CSRD \(Corporate Sustainability Reporting Directive\)](#). Informanten som leder den største bedriften, en tjenesteyter, har et litt fjernt forhold til nøyaktig hvilke konkrete rapporteringskrav de er pålagt – dette har de ansatte som følger opp, både lokalt og i konsernet – men merker seg at det er «veldig mye, og blir mer og mer ... ‘EU rapporterer, USA innoverer og Kina produserer’ ... fryktelig mye rapportering, og vi er i den nedre enden av skalaen, vi handler jo ikke så mye». (A) Han synes imidlertid ikke rapporteringskravene er problematiske, siden de har ressurser til å følge dem opp. Han legger også til at «det er en god del vi ikke involveres i. Vi er et konsern i flere land, og aktivitet utenfor våre grenser ivaretas av andre land».

Den andre informanten fra en bedrift som er omfattet av CSRD, den bærekraftsansvarlige fra oppdrettsbransjen, har dette langt framme i bevisstheten. Helt i starten av intervjuet, etter å ha svart på spørsmålet om OECDs retningslinjer («hadde ikke hørt om dem, altså. Ukjent for meg, dessverre»), fortsetter hun med å fortelle at de nå rapporterer i henhold til CSRD for første gang. Hun legger til at det lages en felles rapport (med separate vesentlighetsanalyser) for landene som selskapet opererer i, og at «CSRD har vært fokus for alle de siste årene». (F) På spørsmål om hvordan hun synes det har gått, svarer hun:

«[Det] var en del jobb å bytte. Før hadde vi ikke ett regelverk, men rapporterte f.eks. CO2 etter GHG-protokollen ... det har vært flere rapporteringsstandarder som har blitt brukt, dette er første gangen det ble felles. De aller fleste har jo rapportert i mange år. Det var jo litt jobb – selv om det ikke var kjempestore endringer».

I praksis var den største endringen kravet om revisorgodkjent rapport, noe bedriften hennes uansett har gjort i mange år. På oppfølgingsspørsmål om hvorvidt noe har vært vanskelig i arbeidet med rapporteringen, svarer hun: «Nei. Men mange har nok jobbet

mye med å få kontroll på klimaregnskapet sitt, at det ble mest mulig komplett. Har nok vært det som var mest jobb».

Den mest engasjerte informanten, som er kilden til mest innsikt i arbeid med nye krav og føringer fra EU, jobber som bærekraftsansvarlig i klesbransjen. Bedriften hennes er ikke stor nok til å være omfattet av CSRD, men de har en viktig kunde som er det – og informanten forteller at de har vært i forkant av denne kunden:

«Det er et stop-the-clock-direktiv. De må ikke rapportere før i 2028, så vi er veldig i forkant, i og med at vi har gjort en dobbel vesentlighetsanalyse». (...) De har sine målsetninger på miljø og bærekraft, som pusher oss, men i hovedsak har vi vært i forkant og sendt over ting til dem uten at de har bedt om det. De har ikke bedt om oversikter over fabrikker og lignende fra oss». (G)

Hun blir spurt hva hun tenker om konseptet «dobbel vesentlighetsanalyse». Er det håndgripelig? Hun synes det er et *«interessant spørsmål – det er veldig mange begreper å forholde seg til. Jeg har et Excel-ark med 400 kolonner, og ledelsen får helt bakoversveis når jeg kommer med det. Men [det er et] veldig krevende, og veldig godt, verktøy. Vil anbefale det for alle, egentlig. Det er jo bare påkrevd for de som er underlagt CSRD».*

For tiden jobber hun med et lovkrav som ikke er implementert ennå, *«Digital product passport, som handler om sporbarhet og åpenhet, så vi skal ha god kontroll på verdikjeden vår. Vite hvor bomullen er produsert, og så videre. Da må man ha en IT-løsning. Nå handler det om data – ikke fra fabrikker – men fra gårder.»* På spørsmål om hun tror dette er et krav som kommer til å komme brått på for mange i bransjen, er svaret *«ja»*. Hun fortsetter: *«Jeg tror at mye av disse kravene, for mindre virksomheter, som ikke trodde at de skulle rapportere etter CSRD – de vil nok få en ‘oi’ etter hvert».*

Hun har selv jobbet som CSRD-revisor hos en stor konsulent, og forteller at:

«Det var et helvete. Det er så stort og komplekst, og de mindre tror at når de ikke må rapportere selv, så slipper de unna, men de større har jo plikt til å hente informasjon fra verdikjeden. Mange får nok en oppvåkning etter hvert».

Kvantitative hovedfunn

Norske bedrifter kjenner i økende grad til sentrale rammeverk for ansvarlig næringsliv, særlig OECDs retningslinjer og OECDs veileder for aktsomhetsvurderinger. Generelt er kjennskapen høyest blant større bedrifter og virksomheter med aktivitet utenfor Norge.

Blant bedrifter med utenlandsaktivitet har kjennskapen til retningslinjene økt signifikant sammenlignet med både 2023 og 2019. Kjennskap til ILO-konvensjonene blant bedrifter med utenlandsaktivitet er høyere enn i 2019, men på samme nivå som i 2023.

Samtidig er kjennskapen til Kontaktpunktet fortsatt lav, og også blant dem som har hørt om Kontaktpunktet, er kunnskapen om hva det tilbyr, begrenset. Kjennskapen ligger omtrent på samme nivå som i tidligere målinger.

Samlet sett peker resultatene i retning av økt kjennskap til sentrale rammeverk og noe sterkere formalisering av arbeidet med ansvarlig næringsliv. Utviklingen er likevel ujevn: enkelte indikatorer viser tydelig framgang, mens andre ligger stabilt eller viser begrenset endring. Kjennskapen til OECDs veileder har økt tydelig blant bedrifter med utenlandsaktivitet, og flere har satt seg inn i veilederen.

Mange bedrifter har formalisert arbeidet med ansvarlig næringsliv og bærekraft. 56 prosent har skriftlige retningslinjer eller styringssystemer, og andelen øker tydelig med bedriftsstørrelse og utenlandsaktivitet. 26 prosent har forpliktet seg til å følge OECDs retningslinjer, mens 23 prosent har ansatte som jobber spesifikt med ansvarlig næringsliv eller bærekraft. Andelen som har forpliktet seg til å følge OECDs retningslinjer er 6 prosentpoeng høyere enn i 2023, og den er signifikant høyere enn i 2019, da den var på 12 prosent.

Arbeidet er likevel ikke like systematisk på alle områder. Styreinvolvering er relativt vanlig, men færre har KPIer eller systematisk rapportering. Om lag halvparten har kartlagt risiko for negativ påvirkning på mennesker, samfunn og miljø, men bare én av fem av disse bruker OECDs retningslinjer i risikovurderingene. Kartleggingene skjer oftest i egen virksomhet, mens risiko i leverandørkjeden kartlegges sjeldnere.

Vurderingene av relevans og integrering i daglig drift ligger omtrent på samme nivå som i 2019 og 2023. Omtrent halvparten har kartlagt risiko, uten signifikante forskjeller mellom årene. Bruken av OECDs retningslinjer i risikovurderinger har økt fra 2023.

Det rapporterte behovet for mer kunnskap og veiledning om ansvarlig næringsliv er lavere enn i både 2019 og 2023. Samtidig har 23 prosent brukt betalte konsulenttenester for råd om ansvarlig næringsliv og bærekraft, og bruken øker tydelig med bedriftsstørrelse. Det er ingen signifikant endring over tid i andelen som har brukt slike tjenester.

Åpenhetsloven er blitt vesentlig bedre kjent: Tre av fire bedrifter kjenner til loven, en klar økning fra 2023. Over halvparten av bedriftene som kjenner til loven oppgir at de er omfattet av den, men kunnskapen om tilsynsmyndighet er lav. Blant bedriftene som er

omfattet av loven har 23 prosent mottatt informasjonskrav. Dette er vanligere blant bedrifter med utenlandsaktivitet enn blant øvrige bedrifter.

Ansvarlig næringsliv og bærekraft er blitt mer etablert i norsk næringsliv, særlig blant større virksomheter og bedrifter med virksomhet i utlandet. Samtidig er det fortsatt behov for økt kunnskap, mer systematisk bruk av OECDs rammeverk og tydeligere veiledning om risikokartlegging, aktsomhetsvurderinger og krav etter åpenhetsloven.

Det kan se ut som at utviklingen først og fremst tilskrives økt kjennskap til regelverk og rammeverk, særlig til OECDs retningslinjer, OECDs veileder for aktsomhetsvurderinger og åpenhetsloven. Samtidig ser man kun mindre endringer i hvordan arbeidet faktisk er organisert og gjennomført i bedriftene. Flere indikatorer knyttet til styringssystemer, risikokartlegging, rapportering og relevans har hatt liten utvikling over tid.

Mye tyder på at ansvarlig næringsliv har blitt mer synlig og bedre kjent, men at økt kjennskap bare delvis har blitt omsatt i praksis. utfordringen framover bør derfor å være å gå fra kjennskap og formelle forpliktelser til mer aktiv bruk av OECDs rammeverk i risikovurderinger, leverandøroppfølging og rapportering.

Konklusjoner fra den kvalitative undersøkelsen

Resultatene fra den kvalitative undersøkelsen lar seg i utgangspunktet ikke generalisere. Analysen er bygd på erfaringene til åtte mennesker som jobber i sju veldig forskjellige bedrifter. Det er også verdt å ha i bakhodet at de som stiller opp som informanter trolig er over gjennomsnittet engasjerte (og føler seg rimelig trygge på at de har gode svar). Med det sagt, kan det absolutt trekkes noen overordnede observasjoner ut fra disse samtalene:

Alle har sitt eget perspektiv. Informantene gjør sitt beste for å følge instruksjonen om å ta utgangspunkt i sine egne erfaringer når de svarer, og det merkes godt at perspektivet deres har mye å si for hvordan de forholder seg til spørsmålene. Blant annet er det tydelig at:

i) Bransjene er veldig forskjellige. Det merkes at jo større avstand det er mellom fysiske inngrep i ytre miljø og kjerneaktiviteten til bedriften, jo mindre tenker informanten på bedriftens egen risiko for negativ påvirkning, også i bredere forstand. Dette kan det være verdt å se i sammenheng med at bransjeorganisasjoner og -forum er de klart mest brukte kildene til informasjon og støtte når de skal sette seg inn i nytt regelverk eller nye rapporteringskrav.

ii) Eierstruktur (og bedriftsstørrelse) har mye å si for informantens «sakseienskap». Lederne i bedrifter som har et morselskap, eller en annen overordnet struktur, har et litt distansert forhold til bedriftens arbeid med ansvarlighet. De informeres, og er engasjerte i at bedriften skal ta ansvaret sitt, men det er noen andre som «holder i» det som faktisk skjer på feltet.

iii) Også de bærekraftsansvarlige har bedriftens perspektiv i bunn. Informantene som er ansatt for å jobbe for *bærekraft* jobber også for en *bedrift*. Iblant merkes dette i refleksjonene deres, for eksempel når informanten fra oppdrettsbransjen legger til grunn at selskapet blir motarbeidet av (politikere i) «storbyen» når hun forteller om problemer med interessedialog i Canada.

Åpenhetsloven har «satt seg». Alle informantene kjenner rimelig godt til loven, og de tenker på den som en selvfølgelighet. Stort sett er den også godt likt, selv om den betyr litt merarbeid. Aktsomhetsvurderingene som følger med er gjerne *mest* en skrivebordsøvelse, men sjelden *bare* en skrivebordsøvelse. Flere forteller at prosessen med å utarbeide dem har vært bevisstgjørende for store deler av bedriften.

Det er uklart hvor mye loven har virket inn på praksis i bedriftene. De fleste informantene sier at de jobber som før, og at endringen bare er et nytt «skriv» som må produseres, men det at bedriftene nå må offentliggjøre en årlig redegjørelse for aktsomhetsvurderinger er i seg selv en faktisk endring. Det at bare én av bedriftene ikke har mottatt informasjonskrav, er også en indikator på at loven merkes.

Reguleringer har ringvirkninger. Reguleringer av ansvarlighet i næringslivet er under utvikling, både i Norge og i Europa, og flere av bedriftene har gjort endringer (nyansatte/omorganisering) de siste årene for å holde følge med regelverket.

De merker også ringvirkningene når de må dokumentere aktiviteten sin ovenfor andre bedrifter (kunder og leverandører). Flere av informantene har mottatt informasjonskrav etter åpenhetsloven fra *andre* bedrifter, enten kunder eller leverandører, som selv har mottatt informasjonskrav.

Samtidig har informantene jevnt over høy tillit til andre bedrifter som de vet *også* er underlagt omfattende regulering. Når de leverer til større kunder, er de stort sett trygge på at disse vil ivareta f.eks. sikkerhet, miljøpåvirkning, korrupsjonsbekjempelse og arbeidstakerrettigheter. De velger også helst norske (ev. europeiske) leverandører og samarbeidspartnere, som de kan gå ut fra at opererer bredt ansvarlig.

Informantene har ikke nødvendigvis oversikt, men de fleste skjønner greia.⁸ Selv om alle informantene erfarer at de må forholde seg til omfattende krav og reguleringer, og alle synes feltet er overveldende, er det bare én av dem som tviler på om det egentlig er behov for et slikt regime. De fleste har erfart at kampen om oppdrag fortsatt handler mest om pris, med mindre kunden er fra offentlig sektor, eller er stor nok til å være underlagt de mest omfattende reguleringene. Informanten fra klesbransjen, som heier på CSRD (og andre EU-initiativ) blant annet fordi de får slike ringvirkninger gjennom hele verdikjeden, skal få det siste ordet:

«Har sittet så tett på CSRD og de store virksomhetene, og der har det vært veldig bra dekket. Det norske samfunnet (...) vært så mye tilrettelegging for dette. Nå som jeg er i en mindre bedrift ... den nye standarden til EU er jo frivillig. Jeg skulle ønske meg at det ble oppfordret mer til de større virksomhetene [som ikke er store nok til at det er pålagt]. Men er du interessert, er det utrolig mye [veiledning/verktøy for bedrifter som vil jobbe med ansvarlighet] der ute». (G)

⁸ Informantenes gjennomgående «reguleringstoleranse» har vært en oppløftende opplevelse for intervjueren, og den lover – *hvis* den er utbredt – godt for Kontaktpunktets videre arbeid med ansvarlig næringsliv.

Figurliste

Figur 1 - Bakgrunnsvariabler.....	7
Figur 2 - Samlefigur. Kjennskap blant bedrifter med og uten internasjonal virksomhet. Andel som oppgir at de «har kun hørt om dem» / «har satt meg litt inn i dem» / «kjenner dem godt».....	10
Figur 3 - Kjenner du til OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper, også kalt OECDs retningslinjer for ansvarlig næringsliv? Virksomheter med utenlandsaktivitet.....	11
Figur 4 - Kjenner du til OECDs veileder for aktsomhetsvurderinger for ansvarlig næringsliv? Virksomheter med utenlandsaktivitet.....	12
Figur 5 - OECDs retningslinjer inkluderer forventning om å respektere rettighetene i ILOs kjernekonvensjoner. Hvor godt kjenner du til ILOs kjernekonvensjoner? Virksomheter med utenlandsaktivitet	13
Figur 6 - Kjenner du til det norske OECD kontaktpunktet, også kjent som Kontaktpunktet for ansvarlig næringsliv? Virksomheter med utenlandsaktivitet	14
Figur 7 - Har bedriften skriftlige retningslinjer og/eller styringssystemer for ansvarlig næringsliv/bærekraft?	16
Figur 8 - Er disse retningslinjer og/eller styringssystemer vedtatt av styret?	17
Figur 9 - Områder som er dekket i bedriftens retningslinjer eller annet relevant dokument	18
Figur 10 - Har bedriften forpliktet seg gjennom retningslinjer eller på annen måte til å følge OECDs retningslinjer?	19
Figur 11 - Har bedriften en ansatt/ansatte som jobber spesifikt med ansvarlig næringsliv/bærekraft?	19
Figur 12 - Hvor godt eller dårlig passer følgende for din bedrift? Gjennomsnitt fra 0–100, hvor 0=Passer ikke i det hele tatt og 100=Passer meget godt.	20
Figur 13 - Har bedriften forpliktet seg til å gjenopprette skade på mennesker, samfunn og/eller miljø?	21
Figur 14 - Har bedriften de siste fem årene gjort tiltak for å gjenopprette skade på mennesker, samfunn og/eller miljø?	22
Figur 15 - Har bedriften en egen varslingskanal og/eller klageordning knyttet til ansvarlig næringsliv som er tilgjengelig for de ansatte og bedriftens interessenter?	23
Figur 16 - Har varslingskanalen og/eller klageordningen blitt brukt siste fem år?	23
Figur 17 - Har de ansatte hos bedriftens viktigste leverandører tilgang til en varslingskanal og/eller klageordning knyttet til ansvarlig næringsliv?.....	24
Figur 18 - Selskapets arbeid med ansvarlig næringsliv (andeler som har svart «ja» på spørsmålene).....	25
Figur 19 - Kartlegger bedriften hvilken risiko bedriften har for negativ påvirkning på mennesker, samfunn og miljø i sin forretningsvirksomhet, leverandørkjede og/eller andre forretningsforbindelser (aktsomhetsvurdering/due diligence/risikovurdering)?	26
Figur 20 – Bruker bedriften OECDs retningslinjer og/eller OECDs veileder for aktsomhetsvurderinger for ansvarlig næringsliv i risikovurderingen?	27
Figur 21 - Samlefigur. På hvilket område har selskapet kartlagt risiko? Flere svar mulig.	28
Figur 22 - I hvilket ledd er risikokartleggingen gjennomført? Flere svar mulig	29
Figur 23 – Har bedriften iverksatt tiltak for å stanse, forebygge eller begrense negative konsekvenser?	30
Figur 24 - Kartlegger bedriften risiko for lokalsamfunn berørt av sin virksomhet?	31

Figur 25 - Har bedriften dialog med sine interessenter, det vil si de som blir berørt av virksomheten?	31
Figur 26 – Hvilke interessenter har bedriften hatt dialog med? Flere svar mulig.	32
Figur 27 – Samlefigur. Kunnskap og veiledning.....	40
Figur 28 – Kunnskap og veiledning- utvikling over tid.	42
Figur 29 – Har du brukt OECDs retningslinjer og verktøy?	42
Figur 30 – Informasjonskilder. n=600	43
Figur 31 - Kjenner du/din virksomhet til åpenhetsloven?.....	47
Figur 32 - I hvilken grad kjenner din virksomhet til åpenhetsloven?	48
Figur 33 - Er din virksomhet omfattet av loven?	49
Figur 34 – Vet du hvem som fører tilsyn med åpenhetsloven? (Bedrifter med kjennskap til loven, n=244)	50
Figur 35 - Har virksomheten mottatt informasjonskrav etter åpenhetsloven? (Bedrifter med kjennskap til loven, n=244)	53
Figur 36 - Hvem har bedriften mottatt informasjonskrav fra? Flere svar mulig (n=57).	53